

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

Vsebinska

Dr. L. Svetek:

Ob volitvah v samoupravne organe socialnega zavarovanja

Ina:

Obisk pri rojaku Gustavu Kabaju

Ob 8. marcu, mednarodnem ženskem dnevu

Težke posledice letošnje zime

List za listom pada ...

Prof. dr. Janez Kanoni:

Javno zahvalno pismo

Rojak Lokar piše spomine

Jože Knaps, Freyming:

Ni ga več

Cv. A. K.:

Skrb za mladino med našimi izseljenci

Frank Česen, Cleveland:

Dramsko društvo »Ivan Cankar« v Clevelandu

Anton Aškerc, pesnik slovenskih balad

Anton Aškerc:

Svetinja (pesem)

Ivan Minatti:

Pomladna misel (pesem)

Kulturna rast Gorenjske

Po domači deželi

Pero izseljencev

Domovina na tujih tleh

Dom in družina

Od starega mlina, do moderne tovarne

Mladi rod

Dr. Ivan Tavčar:

Cvetje v jeseni (nadaljevanje povesti)

Nasloona slika:

Narcisne poljane pod Golico
(foto Slavko Smolej)

NOVI NAROČNIKI

»RODNE GRUDE«

(od 7. febr. do 1. marca):

Mary *Žnidaršič*, Cleveland 17 Ohio
Josip *Pintar*, Ralph SW. Dakota
Fani *Istenič*, Euclid Ohio
Anna *Buck*, Chicago 17 Illinois
Fannie *Yenko*, Rock Springs Wyo.
Anna *Prime*, Greenwood Wisc.
John *Copič*, Cleveland Ohio
Marija *Klimaszewska* Lodz, Poljska
Mildred *Kress*, Forest City Pa.
Beatrice *F. Hunter*, Anchorage Alaska
Vladimir *Urbanc*, W. Montreal P. Q. Canada
Louis *Žnidaršič*, Bais le Roi, Seine et Marne, France
Jacob *Skerlj*, Engelwood Colorado
Frank *Mesojedec*, Pueblo Colo.
Mary *Perko*, Pueblo Colo.
Margaret *Yaklič*, Matheson Colo.
Frances *Narat*, Waukegan Illinois
John *Gornik*, North Hollywood Calif.
Mary *Zalar*, Springfield Illinois
Frances *Vertich*, Milwaukee 15 Wisc.
Vera *Gregorich*, Chicago 8 Illinois

NAROČNINO ZA

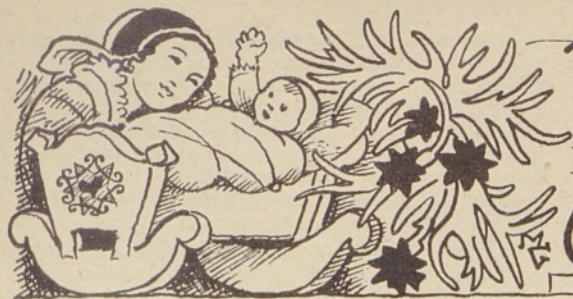
»RODNO GRUDO«

IN SLOVENSKI IZSELJENSKI
KOLEDAR SO NAM DO
1. MARCA POSLALI:

Anton *Poyer*, Dunlo Pa. 2,5 dol.
Ivanka *Schiffner*, Cleveland 5,00 dol.
Fannie *Yenko*, Rock Springs Wyo. 2,00 dol.
Joseph *Hauptman*, Witt Illinois 10,00 dol.
Frank *Shine*, Johnsonburg Pa. 8,50 dol.
Jože in Francka *Okorn*, Cleveland 2,00 dol.
Terezija *Mlekuž*, Francija 500 frankov
John *Paulič*, Gardena Calif. 5,00 dol.
Josef *Durn*, Cleveland 2,00 dol.
Victoria *Ruzich*, Sacramento Calif. 2,50 dol.
Frank *Klune*, Chisholm Minn. 27,00 dol. in 13,80 dol.
Jakob *Bergant*, Wyo. 4,50 dol.
Marion *Bashel*, Cleveland 6,50 dol.
Amalia *Chelik*, Rock Springs Wyo. 4,50 dol.
Jacob *Kunstelj*, Ely Minn. 2,50 dol.

Josephine *Mahnič*, Lorain Ohio 6,00 dol.
Gustav *Kozina*, Waukegan Illinois 2,00 dol.
Frances *Sterle*, Eveleth Minn. 4,50 dol.
Ignac *Laush*, Renton Wash. 6,50 dol.
Mary *Kajfež*, Cleveland 5,00 dol.
Jennie *Dolence*, Linton Indiana 5,00 dol.
Joe *Skrobut*, Girard Ohio 5,00 dol.
Agnes *Zadel*, Masontown, Pa. 4,00 dol.
Mary *Kukman*, Cleveland Ohio 2,50 dol.
Ivan *Bolha*, Timmins Ont. Canada 2,00 dol.
Anton in Jennie *Rehar*, Stump Creek Pa. 5,00 dol.
Martin *Shukle*, San Francisco Calif. 4,50 dol.
Jennie in Rudi *Sedlar*, Cicero Illinois 2,50 dol.
Marija *Ahlborn*, Oakdale Pa. 4,50 dol.
Frances *Vertich*, Milwaukee Wisc. 2,00 dol.
Louis *Visnikar*, Oglesby Illinois 4,50 dol.
Fani *Blazun*, Cicero Illinois 5,00 dol.
John *Sitar*, Brooklyn 2,50 dol.
Ivana *Sasek*, Indianapolis Ind. 6,50 dol.
John *Krasovetz*, Aurora Minn. 5,00 dol.
Margaret *Hren*, Chisholm Minn. 7,00 dol.
Angela *Bostič*, Francija 500 frankov
Fannie *Brezovar*, Euclid Ohio 5,00 dol.
Boris *G. Schillan*, Geelon Vict Australia 10 funt sterlingov
John *Stermole*, Reseda Calif. 10 dol.
Marija *Lazar*, Springfield Illinois 2,00 dol.
Theresa *Mazon*, La Trobe Pa. 5,00 dol.
Stane *Kovačič*, Vaucauver B. C. Canada 5,00 dol.
Antony *Kastelic*, Slovenian Library San Francisco Calif. 6,50 dol.
Antony *Tavzel*, Cleveland 3 Ohio 4,00 dol.
Ann *Prime*, Greenwood Wisc. 4,00 dol.
Joe *Rachky*, Schumacher Ont. Canada 5,00 dol.
Anton *Potočnik*, Cherokee, Kansas 4,50 dol.
Anton *Ajnik*, Chicago Calif. 2,50 dol.

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja desetkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2,50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8,40 mark, polletno 4,20 mark. — Avstrija: letno 35 šilingov, polletno 22,50 šil. — Argentina: letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Tek. račun 60-KB-5 2-425. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5/1.

RODNA GRVDA

ST. 3

MAREC 1956

LETO III.

Ob volitvah v samoupravne organe socialnega zavarovanja

Zgodovinska prelomnica v razvoju celotnega družbeno-ekonomskega razvoja nove Jugoslavije, ki je v letu 1950 in pozneje prinesla samoupravljanje proizvajalcev samih na področju gospodarstva, je morala nujno povzročiti enake spremembe tudi na področju družbenih služb. Na tem področju namreč — poleg gospodarskega področja — državne funkcije najhitreje odmirajo in prehajajo v roke državljanov samih. Tako je prišlo v letu 1952 do samoupravljanja tudi na področju ene od najvažnejših družbenih služb, to je na področju socialnega zavarovanja.

V tem letu so bili namreč s posebno uredbo ustanovljeni zavodi za socialno zavarovanje po načelu samoupravljanja po zavarovancih samih ter istočasno tudi po načelu samofinansiranja iz prispevkov gospodarskih organizacij, zavodov, uradov in zasebnih delodajalcev. Zavarovanci upravljajo od tedaj socialno zavarovanje po svojih izvoljenih zastopnikih v skupščinah, izvršilnih odborih, skupščinskih odborih in raznih komisijah, ki obstajajo tako pri najnižjih organizacijskih oblikah, to je podružnicah okrajnih zavodov za socialno zavarovanje, dalje pri okrajnih, republiških in končno pri Zveznem zavodu za socialno zavarovanje v Beogradu.

Danes je preteklo torej že več kot tri leta od uvedbe samoupravljanja v socialnem zavarovanju in v tem času se je ta važna družbena služba izgrajevala skladno s celotnim razvojem socialistične družbe v novi Jugoslaviji. Samoupravljanje v socialnem zavarovanju moremo prav oceniti šele, če pomislimo, da je zajeto v obvezno socialno zavarovanje danes pri nas že okoli dva in pol milijona aktivnih zavarovancev, blizu pol milijona upokojenecv in delovnih invalidov, dočim je prejemale iz skladov socialnega zavarovanja v letu 1955 otroške dodatke že nad 1 milijon in 600 tisoč otrok zavarovancev. Celotni izdatki za vse vrste dajatev socialnega zavarovanja so znašali v letu 1955 že blizu 118 milijard dinarjev, kar je druga postavka po veličini v proračunu nove Jugoslavije.

V tem triletnem razdobju je delovalo v samoupravnih organih socialnega zavarovanja

več tisoč delavcev in uslužbencev, ki so se doobra seznanili z nelahko problematiko socialnega zavarovanja, prenašali svoje izkušnje na svoje volivce-zavarovance same ter po drugi strani sporočali njihove želje, predloge in kritiko pristojnim organom v reševanje. Samoupravni organi socialnega zavarovanja so bili v tem času tudi v veliko pomoč ljudski oblasti v novi Jugoslaviji pri reševanju raznih vprašanj s področja socialnega zavarovanja ter nadaljnega izgrajevanja sistema te službe, da bo mogoča najbolj pravična razdelitev sredstev, ki se zbirajo s prispevki skupnosti. Zato je neprecenljivega pomena, da delujejo v samoupravnih organih socialnega zavarovanja ljudje, ki čutijo svojo odgovornost pred zavarovanci samimi in pred skupnostjo glede opravljanja svoje funkcije, ki je hkrati tudi važna družbeno-politična funkcija.

V tem je torej poseben pomen volitev v samoupravne organe socialnega zavarovanja, ki so se v letošnjem februarju izvršile že drugič, odkar je bilo vpeljano samoupravljanje v tej službi. Samoupravljanje je namreč v tej dobi že pridobilo določeno tradicijo; kakor so mogoče njega organi v prvi dobi še iskali vsebine in oblike svojega delovanja, so se pozneje, zlasti pa v letih 1954 in 1955 okrepili in uveljavili kot pomemben činitelj pri izvajanju politike socialnega zavarovanja. Seveda so bile glede tega razlike med posameznimi področji v državi glede na daljšo ali krajšo tradicijo v razvoju socialnega zavarovanja; v glavnem pa vendarle lahko rečemo, da so rezultati samoupravljanja potrdili pravilnost načela, da morajo gospodariti z družbenimi sredstvi socialnega zavarovanja zavarovanci sami, ki ta sredstva ustvarjajo in jih tudi uživajo.

Ni torej čuda, da so predvolilne priprave za izvolitev novih predstavnikov zavarovancev v samoupravne organe razgibale množice zavarovancev v vsej državi. Glavno breme v predvolilni kampanji so nosile sindikalne organizacije, ki so sklicale nešteto sestankov zavarovancev, na katerih so bile razprave o mestu in vlogi socialnega zavarovanja v naši državi, o

Tudi Slovenija je dobila po vojni številne nove zdravstvene ustanove. Na sliki od zgoraj navzdol: Novi sanatorij za tuberkulozne v Sežani — Nova bolnišnica za tuberkulozne v Novem mestu — Novi Zdravstveni dom v Skofji Loki

dobrih in slabih stranh zdravstvene službe, o nalogah samouprave, o finančnih plateh službe socialnega zavarovanja in podobno. V predvolilnih pripravah so sodelovali tudi razni republiški forumi, katerih dejavnost je kakor koli povezana s socialnim zavarovanjem, kakor Centralni higienski zavod, Zavod za proučevanje organizacije dela in varnosti pri delu, inšpekcija dela, sanitarna inšpekcija in podobno. Problemi socialnega zavarovanja so bili na široko

obravnavani tudi v našem tisku, ki je posvetilo volitvam dokajšnjo skrb; prav tako so bili v našem radiu številni intervjuji z vodilnimi predstavniki samouprave socialnega zavarovanja, razna strokovna predavanja o socialnem zavarovanju itd. Na terenu so bila številna predavanja strokovnjakov, spremljana s filmi, diapozitivi in skioptičnimi slikami o najrazličnejših problemih zdravstva in zdravstvene službe.

Kar se tiče tehnične izvedbe volitev v samoupravne organe socialnega zavarovanja, to je v skupščine podružnic in okrajnih zavodov za socialno zavarovanje, so imele vrhovno vodstvo teh volitev letos posebne komisije pri okrajnih ljudskih odborih, ki jim je obvezno načeloval predsednik ali vsaj podpredsednik okrajnega ljudskega odbora. S tem je bil dan letošnjim volitvam še poseben poudarek, ker so bile zapuane oblastvenim organom. Sicer pa so imele največje breme izvedbe volitev volilne komisije pri okrajnih zavodih za socialno zavarovanje, ki so bile okrepljene tudi z zastopniki drugih pomembnih političnih in družbenih organizacij. Te volilne komisije so morale razdeliti vse področje okraja na posamezne volilne enote, kar ni bilo lahko glede na to, da so le redke gospodarske organizacije lahko imele svojo lastno volilno enoto, v kateri bi bil izvoljen vsaj en član skupščine. Glede na število članov skupščin pri okrajnih zavodih za socialno zavarovanje v Sloveniji, ki se giblje od 40 v Novem mestu do 106 v Ljubljani, je bilo potrebno združiti v eni volilni enoti vsaj 250 ali več zavarovancev (v ljubljanskem okraju celo 1250), da so lahko izvolili enega člana skupščine.

Zaradi težav pri formiranju volilnih enot in zaradi navedenega volilnega ključa so se v Sloveniji izvršile volitve skoraj povsod posredno, to je po izvoljenih delegatih, ki so na posebnem sestanku izvolili člana skupščine. Le v skupščine podružnic, kjer ni bilo treba zbrati tolikšnega števila zavarovancev za izvolitev enega člana skupščine, so bile volitve neposredne, to se pravi, da so zavarovanci sami na volilnem sestanku izvolili svojega člana skupščine. V največjih podjetjih, ki so lahko glede na volilni ključ v dotičnem okraju sama izvolila vsaj enega člana skupščine, so volili člane skupščine delavski sveti.

Volitve v samoupravne organe socialnega zavarovanja so za nami. Zavarovanci so se jih udeležili — kljub slabim vremenskim razmeram — v zelo velikem številu in s tem dokazali svoje zanimanje za probleme socialnega zavarovanja, za svoje pravice kot zavarovanci in za gospodarjenje s sredstvi, ki se zbirajo v skladih socialnega zavarovanja. Na večini volilnih sestankov so razpravljali zavarovanci tudi o otroških dodatkih, o pokojninskih predpisih, o zdravstvenem zavarovanju ter o dobrih in slabih straneh zdravstvene službe. Delovni ljudje, ki so jih izvolili zavarovanci kot svoje predstavnike v samoupravne organe, pa dajejo jamstvo, da se bodo po svojih najboljših močeh potrudili prispevati k nadaljnjemu dvigu in izboljšanju te važne družbene službe.

Tako so nedavne druge volitve v samoupravo socialnega zavarovanja močno razgibale zanimanje za problematiko socialnega zavarovanja ter pojasnile zavarovancem njega družbenopolitični in gospodarski pomen.

Dr. L. Soetek

Obisk pri rojaku

Gustavu Kabaju

Tiho in skromno, strt od bolezni se je lani vrnil v domovino iz Clevelanda rojak Gustav Kabaj, eden naših zaslužnih kulturnih delavcev v ZDA. Naselil se je v Ljubljani v Zeleni jami v skromnem stanovanju svojih sester, ki s toplo ljubeznijo skrbe zanj. Tam sva ga v nekem sivem zimskem dopoldnevu obiskala z našim nekdanjim »Kanadčanom«, članom glavnega odbora Maticе, Lojzeto Zdravjem.

Predstavili smo se, si segli v roke in pomek se je razpletel. Rojak Kabaj je po rodu Notranjčan, doma je iz Begunj pri Cerknici. Njegov oče je bil nadučitelj in sam je bil trgovsko izučen, znal je več jezikov in v Ameriko ga ni toliko zvalila potreba po vsakdanjem kruhu kakor želja, da spozna in vidi svet.

Leta 1912 se je odločil, da odrine v svet. Na hitro, brez premisleka. Tedaj mu je bilo 21 let. Niti poslovil se ni od svojcev. Niti potnega lista si ni preskrbel. V Genovi se je vkrcal na ladjo in potoval kot črni potnik do New Yorka. Na mnoge zapreke je naletel, toda vselej se je srečno izmazal. V New Yorku mu je slaba predla in je za las manjkalo, da ga niso poslali nazaj. Toda spet mu je pomagalo naključje. Naletel je na Slovence, ki jih seveda ni še nikoli videl, toda on jih je predstavil za svoje znance, razumeli so ga in mu pomagali in — vse se je srečno izteklo.

Tako se je začelo njegovo »ameriško življenje«. Vodilo ga je v West Viginijo, New Jersey in končno v Cleveland, kjer se je ustabil. Zaposlen je bil v trgovski stroki. V vseh letih, ki jih je preživel v tujini, je vodil osem trgovin. V zadnjih letih je bil lastnik drogerije, ki je lepo uspevala. Kmalu po svojem prihodu v Cleveland je krepko zaoral v ledino slovenske kulture, ki je postala odslej glavno gibalno vsega njegovega žitja in bitja. Bil je med ustanovitelji Slovenskega delavskega doma na Waterloo Rd, v letu 1926 je bil član njegovega direktorija, enajst let pa poslovodja doma. Najdemo ga med ustanovitelji dramskega društva »Anton Verovšek«, katerega član je bil 15 let. Na njegovo pobudo se je leta 1920 ustanovilo pevsko društvo »Jadran«, ki si je zapisalo v svoj delovni program, da bo »z vso energijo delovalo za pospešitev gojenja slovenske pesmi v novi ameriški domovini — collinwoodski slovenski naselbini — ter pomagalo vedno in povsod na prosvetnem in kulturnem polju za napredek Slovencev sploh«. Bil je tudi prvi predsednik tega društva in njegov zvesti, požrtvovalni član vse do zadnjega, dokler mu je to dopuščalo zdravje. Tudi pri listu »Enakopravnost« je deloval deset let kot upravnik ter mnogo pripomogel, da se je list širil in si pridobil nove naročnike.

Društvene seje, pevske vaje, dramski krožki in spet seje, sestanki pa delo v trgovini, tako so se iztekali dnevi, tedni, meseci in leta rojaku Avgustu Kabaju v Ameriki. Vsa clevelandska naselbina ga je spoštovala in imela rada in še zdaj neštokrat zasledimo v ameriških izseljenških listih njegovo ime, ko se ga v svojih do-

Rojak Gustav Kabaj kot upravnik »Enakopravnosti«

pisih spominjajo njegovi stari prijatelji in sodelavci. »...Ne smem pozabiti Gusta Kabaja, ki je mnogo žrtvoval za ta zbor (»Jadran«) in vse druge kulturne stvari pri Slovenskem delavskem domu. Gust je bil zelo zmožen in iskren delavec, napreden in pošten. Deloval je, dokler ga bolezen ni pričela ovirati. V te namene je potrošil mnogo denarja...« je zapisal o njem v »Prosveti« 1. novembra lani starosta slovenskih izseljencev v Clevelandu rojak John Lokar st.

Mnogo, premnogo prijateljev in znancev je imel rojak Kabaj, in vendar je bil sam, saj si pri svojem tako razgibanem društvenem udejstvanju tako rekoč ni utegnil ustanoviti družine. V prvih letih je imel zvestega življenjskega tovariša — kanarčka Jacka, ki ga je kratkočasil s petjem ter ga zvesto spremljal celo na seje in pevske vaje. Vidimo ga celo na fotografiji direktorija Slovenskega delavskega doma v Collinwoodu, kako mu zvesto čepi na rami. Toda kratko je življenje takšne drobne ptičke in tudi mali Jack je komaj štiri leta delal družino svojemu velikemu prijatelju in gospodarju. Končno je moral odnehati tudi sam: Prišla je bolezen in glodala vedno huje in tako se je rojak Kabaj — truden in bolan lani po 43 letih vrnil v domovino k svojcem. Iskreno žal je bilo prijateljem za njim in priredili so mu veliko odhodnico.

Njegova sestra mi je pokazala fotografijo majhne hišice v Mariboru, kamor se nameravajo še letos preseliti. Naj bi tam preživel še mnogo mirnih in zadovoljnih let v zavesti, da je bilo njegovo življenje plodno, čeprav ga je košček po koščku razdal drugim.

Košček tega njegovega življenja živi in bo živel v temeljih Slovenskega delavskega doma v Collinwoodu, kjer danes v tisti veliki dvorani, ki lahko sprejme do 700 ljudi, drugi in tretji rod naših izseljencev obiskuje slovenske prireditve... Tam poje in nastopa med drugimi tudi staro pevsko društvo »Jadran«, ki je drugi košček njegovega življenja. Večino starih pevcev — Kabajevih vrstnikov, so zamenjali mlajši iz drugega izseljenškega rodu, toda naša lepa, ljuba domača pesem zveni in doni iz njihovih grl prav tako močno in zanosno kakor nekoč ter spleta tople, čvrste vezi med našimi ljudmi na tujem in daljno domovino.

Ina

Ob 8. marcu mednarodnem ženskem dnevu

Letos so že šestinštirideseto leto praznovale žene vseh naprednih dežel 8. marec kot svoj praznik. Žene v Jugoslaviji praznujejo po osvoboditvi ta dan v zavesti, da so se končno otresle težke dediščine preteklosti in si priborile pravice, ki jih uvrščajo na mesto, katero jim po človeških zakonih pripada. Kot enakopravne možem se polno uveljavljajo v javnem življenju in gospodarstvu. Zastopane so v vseh organih oblasti. Konec preteklega leta je bilo v Sloveniji zaposlenih 122.650 žensk, to je 53 odstotkov vseh zaposlenih. Nad 150.000 žensk se danes uspešno uveljavlja v raznih društvih in organizacijah. Te številke se stalno večajo.

Ob letošnjem 8. marcu smo se s hvaležno mislijo spomnili svojih zaslužnih žen — skromnih, požrtvovalnih partizanskih mamic in pogumnih bork ter drugih, ki se danes uveljavljajo na različnih delovnih področjih. Naša topla misel pa je pohitela tudi k vam žene-izseljenke, ki vas je potreba po vsakdanjem kruhu pred mnogimi leti odtrgala od domovine, pa ste ji zvesto ohranile vso svojo ljubezen in zaupanje. To ste s svojo moralno in materialno pomočjo tudi neštetokrat dokazale.

TEŽKE POSLEDICE LETOŠNJE ZIME

Letošnja ostra zima v februarju, ki je povzročila na raznih kontinentih sveta mnoge težke katastrofe, tudi Jugoslaviji ni prizanesla. Burja na morju, snežni meteži in plazovi so povzročili smrt 146 ljudi v Jugoslaviji, 26 pa jih je bilo težko poškodovanih. Velika je seveda tudi gmotna škoda, ki jo bodo podrobno ocenile posebne komisije. Izmed vseh jugoslovanskih republik je bila najtežje prizadeta Makedonija. Doživela je tragedijo, ki je bridko odjeknila ne le v Jugoslaviji, temveč tudi daleč izven njenih meja. V Mavrovem, kjer je v gradnji velika hidrocentrala, so 11. februarja zasuli snežni plazovi hiško, kjer so prebivali delavci, zaposleni pri hidrocentrali. Hkrati je snežni plaz zasul tudi obmejno postajo graničarjev. Težka nesreča je močno odjeknila v vsej državi. V vseh republikah so se takoj javili prostovoljni reševalci. Nad 2000 ljudi je v najtežjih vremenskih razmerah odkopavalo in iskalo pod snegom ponesrečence. Med njimi je bila tudi skupina slovenskih gorskih reševalcev, ki so iskali ponesrečence s šolanimi psi za iskanje ponesrečenih. Takojšnja pomoč je mnogim rešila dragoceno življenje. Kljub temu pa je zahtevala katastrofa v Mavrovem 55 mrtvih ter precejšnje število težko poškodovanih.

V daljni Makedoniji je pod snežnim plazom našel prežgodnjo smrt tudi mlad Slovenec, Jernej Plavčak iz Žetal, ki je kot graničar služil svoj kadrovski rok na meji domovine. Mladi

Jernej Plavčak je bil dvanajsta žrtev letošnje zime v Sloveniji. Žrtve težke nesreče v Mavrovem so bile slovesno pokopane. Njihove krste so bile zasute z vencami raznih organizacij. Tako se je ves zasut z vencami vrnil v svoje rodne žetale tudi mladi mrtvi slovenski vojak — Jernej Plavčak, spremljan od častne straže makedonskih vojakov. Med številnimi vencami, ki so mu jih kot poslednji pozdrav poklonili makedonski delavci, šolska mladina in drugi, je bil tudi prelep venec predsednika Narodnega sobranja republike Makedonije Lazarja Koliševskega. Mladi Plavčak, ki zapušča poleg staršev dva brata in dve sestri, je bil slovesno pokopan z vojaškimi častmi.

Težka nesreča v Makedoniji je vzbudila v domovini in na tujem toplo sočutje. Med prvimi je poslal sožalno brzojavko predsedniku Narodnega sobranja LR Makedonije predsednik Jugoslavije maršal Tito, ki v svoji brzojavki pravi med drugim: »Ta žalostni dogodek je prizadejal ne samo Makedonijo, temveč vse naše ljudstvo, vse naše ljudi širom po naši državi, ki iskreno sočustvujejo z družinami ponesrečenih.«

Sožalne brzojavke so poslali tudi predstavniki mnogih drugih držav. Mnogi pa so osebno izrazili svoje sožalje tajniku za zunanje zadeve Koči Popoviču. Mnogi so tudi prispevali denarno pomoč ponesrečencem. Tako je Centralni svet Zveze sindikatov Čehoslovaške republike (URO) poslal kot pomoč družinam ponesrečencev dva milijona dinarjev. Sovjetski Rdeči križ je v ta namen prispeval 45.000 rubljev. Centralni svet sindikatov Bolgarije 40.000 levov. Zveza Rdečega križa v Ženevi pa bo pomagala svojcem žrtev z zdravili, živili ter obleko in obutvijo. Seveda so ponesrečenim gmotno pomoč takoj nudili tudi v domovini. V ta namen je zvezni Izvršni svet dal kot prvo pomoč družinam ponesrečenih 50 milijonov dinarjev, od teh je vsaka družina dobila takoj po 50.000 din. V Skoplju je bil ustanovljen poseben odbor za zbiranje prostovoljnih prispevkov, kamor se zbirajo prispevki, ki jih zbirajo po vsej Jugoslaviji.

List za listom pada . . .

V januarski številki, ko smo objavili imena nagrajencev »Rodne grude«, smo med njimi napovedli tudi rojaka Miho Leban iz Aumetza, našega prizadevnega poverjenika. Določili smo mu knjižno nagrado in mu naknadno tudi pisali, da izrazi željo, kakšno knjigo bi rad. V odgovor pa smo prejeli žalostno sporočilo njegovega sina Zdravka, da je oče nenadoma umrl in so ga 7. februarja pokopali. Nenadna bridka vest nas je zelo pretresla, saj je za pokojnim rojakom Miho Lebanom, ki je bil dolgoletni predsednik Rudarskega delavskega podpornega društva v Aumetzu, ostala v društvu kakor tudi v mali slovenski naselbini v tem kraju orzel, ki jo bo težko izpolniti. Toplo sočustvujemo s težko prizadetimi svojci: soprogo Lizo in sinom Zdravkom. Naj bo pokojniku lahek počitek v zemlji, ki jo je dolga leta pojil s svojim znojem!

Slovenska izseljenska matica
in uredništvo »Rodne grude«

Javno zahvalno Pismo

direktorja ljubljanske bolnišnice za duševne
in živčne bolezni ameriškim rojakom

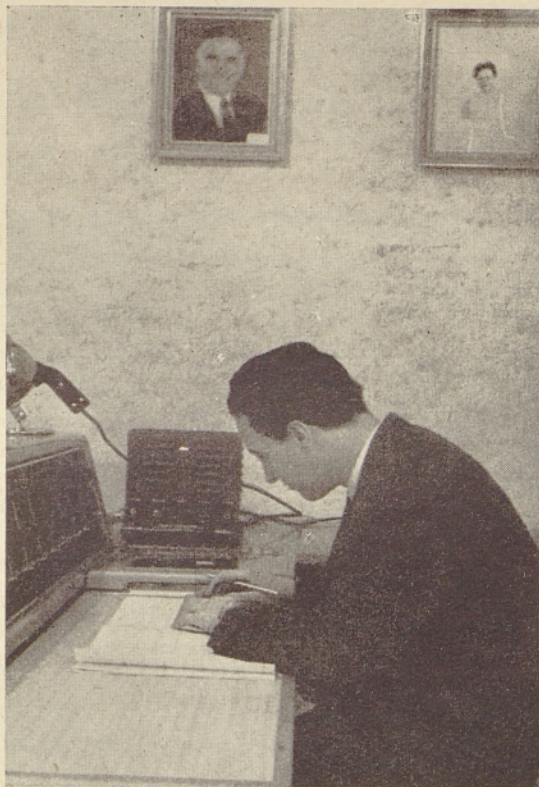
Naše uredništvo je prejelo od direktorja ljubljanske bolnišnice za duševne in živčne bolezni dr. Janeza Kanonija obširno zahvalno pismo, naslovljeno na organizacijo Progresivnih Slovenk Amerike in druge ameriške rojake, ki so s svojimi sredstvi pripomogli k nakupu dragocenih aparatov za zdravljenje duševno bolnih. Zaradi pomanjkanja prostora ne objavljamo pisma v celoti, temveč le v delnih izvlečkih, celotno pismo pa smo odstopili v objavo Prosveti. Direktor dr. Kanoni piše:

»Čas je že, da napišem uglednemu društvu Progresivnih Slovenk Amerike in številnim ameriškim rojakom, ki so prisluhnili nabiralni akciji imenovanega društva in zbrali denar za nakup tukajšnji bolnišnici za duševne in živčne bolezni ter psihiatrični kliniki nepogrešljivih aparatov — elektroencefalografa z nadomestnimi deli, stroboskopa, spektrofotometra z nadomestnimi deli — svoje javno zahvalno pismo.

Aprila meseca 1954 me je presenetilo obsežno pismo tajnice reliefnega odbora društva Progresivnih Slovenk Amerike, gospe Jožefe Tratnikove, ki me je seznanilo z započeto akcijo za nakup prepotrebnih aparatov. Sledilo je živo dopisovanje in ko je bilo jeseni 1954 jasno, da prejmeta naša bolnišnica in klinika elektroencefalograf in stroboskop, me je to poročilo tako osrečilo, da ne najdem primernih besed.

Naposled sem doživel kot zdravnik-psihiater svoj najsrečnejši dan, ko sta 23. marca 1955 prejeli bolnišnica in klinika najdragocenejše darilo. Prejem podarjenih aparatov sta že teden nato proslavili tukajšnja bolnišnica in klinika na kar najbolj svečan način. V reprezentativni zavodovi dvorani, ki so jo do zadnjega kotička zasedli univerzitetni profesorji medicinske in drugih fakultet ljubljanske univerze, študenti, funkcionarji Sveča za zdravstvo in socialno politiko in še drugi ugledni kulturni in znanstveni delavci, so nastopili s svojim bogatim in samoniklim plesnim, muzikalnim, recitacijskim in dramskim programom naši bolniki. V uvodnih besedah sem pojasnil pomen svečane proslave in naglasil hvaležnost društvu Progresivnih Slovenk Amerike za podarjene aparate. Še posebej sem naglasil zahvalo gospe Jožefi Tratnikovi, reliefnemu odboru društva Progresivnih Slovenk Amerike, gospodu Petru Lustriku in njegovemu sinu, gospodu Matiji Petroviču in njegovi hčerki.

Bolnišnica za duševne in živčne bolezni v Ljubljani-Polje in psihiatrična klinika imata sedaj svoj elektroencefalografski laboratorij, ki ga vodi v tej stroki na Dunaju izsolani zdravnik dr. Branislav Cvetko. Predstojnik psihiatrične in nevrološke klinike dunajske univerze, ugledni univerzitetni profesor dr. Hans Hoff je napisal uradno spričevalo o delu imenovanega zdravnika in ni štedil s kar najbolj laskavimi ocenami njegovih strokovnih sposobnosti v elektroencefalografiji, ki že dvigajo

Dr. Branislav Cvetko pri snemanju elektroencefalograma. Na steni visita sliki rojaka Petra Lustrika in rojakinje Jožefe Tratnikove

ugled našega psihiatričnega dela izven meja Slovenije in Jugoslavije.

Na vidnem mestu našega encefalografskega laboratorija pa sta portreta gospe Jožefe Tratnikove in gospoda Petra Lustrika s posvetilom hvaležnosti Društvu Progresivnih Slovenk Amerike, ki priča nam in bo pričalo zanamcem zahvalo za požrtvovalno in plemenito pripravljeno rojakov v Ameriki, da nam pomagajo.

Vaš vdani in hvaležni

prof. dr. Janez Kanoni

Ljubljana-Polje, 15. januarja 1956.

Hvala vsem,

ki so v tako lepem številu spremili na zadnji poti našega dragega ata

MIHO LEBANA

Posebno se zahvaljujeva Slovencem, zlasti ožjim prijateljem družine Mugerli iz Andun le Tiche.

Liza, žena, Zdravko, sin

Aumetz, 15. februarja 1956.

Rojak Lokar

piše
spomine

NI GA VEČ

Naše rudarske žene se najbolj boje konca leta, ker se baje v tem času najraje primeri kakšna rudarska nesreča. Tudi lani se je, žal, njihova bojazen uresničila. Smrtno se je ponesrečil naš dobri kamerad izseljenec Franc Cankar iz cita Civelette v Merlebachu.

Franc Cankar je bil rojen 25. novembra 1899 v Komendi pri Kamniku. V mladih letih se je izučil kovaške obrti, ki jo je pozneje opravljal v kočevskem rudniku. Ker si je zaželel boljšega življenja, se je leta 1924 odpravil v Francijo in se ustavil v Merlebachu. Tudi tu je moral trdo delati, če je hotel pošteno preživeti svojo družino. Zadnja leta je opravljalo delo strelnega mojstra. Imel je že 30 let delovne dobe, kar zadostuje za pokojnino, če je 55 let star. On pa je hotel delati še nekaj let, toda usoda mu je to preprečila.

Na usodni dan 29. decembra je slučajno opravljalo neko drugo delo. Čistil je nosilni trak, pri čemer pa se je ponesrečil. Odtrgalo mu je desnico, levico pa trikrat zlomilo. Do zadnjega je ostal pri polni zavesti in še prosil zdravnika, naj pove ženi in hčerkam, da nima roke. Zaradi

Cenjeno uredništvo »Rodne grude«!

Prejel sem Vaše pismo, kjer mi pišete, da želite mojo sliko, na kateri bi bil naslikan s fajfco, ki mi jo je podarila ga. Pepca Kardeljeva, soproga podpredsednika Zveznega izvršnega sveta Jugoslavije. No, pa sem se dal slikat s to preljubo fajfco. Povedati pa vam moram, da sem moral čakati cela dva tedna, da so bile slike gotove. Če bi še kdo želel mojo sliko, naj mi kar piše, ker sem dal izdelati trinajst slik. Prav lepo pozdravljam gospo Kardeljevo, ki mi je poklonila fajfco, in tovariša Kardelja. Še enkrat lepa hvala, imel jo bom do smrti za drag spomin. V mislih sem vedno z vami v lepi Sloveniji in žal mi je, če je ne bom mogel več videti. Sedaj sem se namenil napisati svoje spomine in to od petega leta dalje do 80. leta — kajti letos drugega aprila bom izpolnil 80. leto. Svoje spomine nameravam objaviti v izseljenškem listu Prosveti, kakor so bili objavljeni že tudi v letu 1951. Takrat so izhajali v časopisu dva meseca — marca in aprila. V začetku jih je še čitala moja draga žena, potem je pa zbolela in prav ko so bili moji spomini zaključeni, mi je umrla. Bila mi je zvesta družica v hudem in dobrem celih 46 let in jo zelo pogrešam. Darovala mi je tri sinove — Johna, Martina in Rudija ter hčerko Jožefo.

John Lokar, Euclid, Ohio

Prav prisrčno čestitamo rojaku Lokarju k njegovemu življenjskemu jubileju — 80-letnici. Želimo mu prav krepkega zdravja, da bi še dosti napisal. Obenem ga pa prosimo, naj tudi nam pošlje kak krajši odlomek, ko bo pisal svoje spomine, da ga objavimo v »Rodni grudi«, ker bo prav gotovo tudi izseljence iz evropskih dežel zanimalo, kako si je v Ameriki utiral pot do kruha naš najstarejši izseljenski rod.

UREDNIŠTVO

prevelikih notranjih poškodb pa je ponoči poškodbom podlegel.

S slzami v očeh vam sporočam to vest, ker sem ga dobro poznal — njega, njegovo srce in značaj. Čeprav je bil že dolgo v tujini, mu je bila domovina vedno draga. Trikrat zapored je preživel v domovini dopust. Najbolj všeč mu je bilo lani na 4-dnevnem krožnem potovanju po lepi Sloveniji. Ko se je vrnil domov, ni mogel prehvaliti svoji družini, kako je bilo lepo. Za letos je napravil načrt, da pojde z vso družino na Jadransko morje...

Največje veselje mu je bilo društvo, v katerem se je ves izživljal. Ni bil le član, temveč tudi dober pevec društva »Slavček«, ki ga je polnoštevilo spremilo na njegovi toliko zgodnji zadnji poti 2. januarja. Članstvo ga je spremljalo z društveno zastavo, mešani pevski zbor pa mu je pred hišo in ob odprtem grobu zapel žalostinko. Na grob pa smo mu položili lep venec.

Jugoslovansko pevsko podporno društvo »Slavček« kličje Francu Cankarju: dragi kamerad, naj ti bo lahka tuja zemlja!

Ženi Jožefi, hčerkam Ireni in Kristini ter v domovini bratu Primožu in sestram Tončki, Mici in Katici pa iskreno sožalje!

Jožef Knaos, Freyming

Skrb za mladino med našimi izseljenci

Ameriški Slovenci so že zgodaj spoznali, da je mladina njihova glavna bodočnost. Brez pritegnitve mladine bi ameriških Slovencev v nekaj rodovih ne bilo več, kajti ne bilo bi ljudi, ki bi govorili slovenščino kot svoj materinski jezik in ki bi čutili pripadnost k slovenskemu narodu. Prav tako bi zamrle tudi slovenske organizacije. Za mladino pa je v tujem svetu težko. Občuje z otroki drugih narodnosti, v šoli se ne uči v materinščini, starejša mladina se druži, dela skupno z drugorodci in se tudi ženi z njimi. Tako postajajo otroci drugega, zlasti pa še tretjega in nadaljnjih izseljenskih rodov vedno manj povezani z narodom in jezikom svojih staršev.

Tu je v Združenih državah zlasti Slovenska narodna podporna jednota napravila mnogo. Že 1. novembra 1912 je s posebnim referendumom med članstvom uvedla mladinski zavarovalni oddelek, ki je pričel poslovati leta 1913. Vanj sprejema otroke svojih članov tako rekoč že od rojstva. Skozi ta oddelek je šlo v 42 letih obstoja že kakih 75.000 otrok slovenskih staršev in večina teh je pristopila ob polnoletnosti v oddelek SNPJ za odrasle. Konec 1954 je imel mladinski oddelek pri SNPJ 21.554 članov. Tudi pri Ameriški bratski zvezi s sedežem v Elyju, Minn. so lani proslavljali 40-letnico mladinskega oddelka in so imeli v njem 11.889 članov.

Leta 1922 je SNPJ pričela izdajati poseben časopis za mladino, mesečnik Mladinski list, ki izhaja še zdaj pod imenom The Voice of Youth. Ta list je imel sprva pretežno slovensko vsebino. Z letom v leto pa je bilo več angleškega gradiva in od leta 1945 je list spremenil svoje ime v angleško ter ima zdaj pretežno angleško vsebino. Bralci lista, slovenska mladina druge in nadaljnjih slovenskih izseljenskih generacij, imajo za svoj občevalni jezik pač angleščino. Kljub svojemu angleškemu jeziku pa ima ta list ogromen pomen za slovensko narodno zavest svojih bralcev. Z vso svojo vsebino dokazuje in opozarja mladino na to, da so otroci slovenskih staršev in potomci slovenskega naroda.

Leta 1925 — pred 30 leti — pa so bila ustanovljena prva društva SNPJ z angleškim poslovnim jezikom. Dotlej je bila uradni jezik vseh njenih društev samo slovenščina. Pokazalo pa se je, da to dejstvo otežuje sodelovanje in pogosto tudi ne privlačuje mladine v včlanjenje v društvi, saj ne razume in ne govori slovenščine, dasi se ta mladina zaveda, da je slovenskega rodu. Otroci naših rojakov se v šolah namreč učijo angleški in tako govorijo tudi z vrstniki. Zaradi tega ti mladi ljudje niso mogli poslovati v jeziku, ki ga niso obvladali, dasi je to njihov materinski jezik. To so bili razlogi, zaradi katerih so se vodilni ljudje pri SNPJ odločili odobriti z namenom pritegnitve mladine ustanavljanje posebnih tako imenovanih angleško poslujočih (english speaking) društev. Edino tako je mogoče, da se bo slovenska mladina pripravila na delo v društvi, kjer pričanja nadomeščati starejše rojake. V angleško poslujočih društvi morejo mladi člani raz-

pravljati in odločati o vsem potrebnem v jeziku, ki ga razumejo. Prvo tako društvo je bilo ustanovljeno pod imenom »Pioneer« pod št. 559 v Chicagu. Gibanje je dobilo kmalu velik razmah in že prihodnje leto je bilo ustanovljenih 26 takih društev, leta 1930 pa jih je bilo že 82. Dolej je bilo takih društev ustanovljenih nad 100. Prva teh društev so tudi z imeni dokazovala nekako borbenost in revolucionarnost. Imenovala so se »Comrades« (Sodrugji), »Strugglers« (Bojevniki) itd. Društvo »Pioneer« je leta 1929 ustanovilo tudi lasten mesečnik v angleščini (Pioneers Bulletin), ki še vedno izhaja. Zanimivo je tudi dejstvo, da so ta mladinska društva — čeprav imamo o ameriški mladini posebne pojme — izredno napredne miselnosti.

Angleščina napreduje v društvi SNPJ, kakor prihaja v odbore več mladine. Zdaj dopisuje že 262 društev SNPJ ali 46% vseh z glavnim odborom v angleškem jeziku.

Leta 1938 pa je bil ustanovljen v Walsenburg, Colo. prvi mladinski krožek SNPJ. Ti krožki imajo nalogo nuditi mladini razno razvedrilo, da ji ni treba hoditi v druga športna in podobna društva, kjer bi bila povsem izgubljena za slovensko narodno zavest in za SNPJ sploh. V krožkih gojijo predvsem atletiko in razne športne igre, učijo se ročnih del, ponekod pa imajo tudi pevске in glasbene krožke. SNPJ je v zvezi z velikim razvojem teh krožkov ustanovila posebno mesto mladinskega direktorja, ki je tudi član glavnega odbora SNPJ. Že ves čas opravlja to mesto z velikim uspehom Mihael Vrhovnik. Krožke vodijo direktorice (voditeljice) krožkov. Zlasti atletski odseki prirejajo stalne turnirje, športne igre, tekme in podobno. Vsako leto so tudi razstave ročnih del članov mladinskih krožkov. Nedavno je v pismu, ki ga je poslal Slovenski izseljenski matiči znani slovenski pevovodja in režiser Tone Šubelj iz Clevelanda, z zadoščanjem poudaril, s kako velikim veseljem se učijo otroci tretjega rodu tamošnjih slovenskih izseljencev, člani mladinskega krožka št. 2 SNPJ v Clevelandu, slovenskih pesmi, dasi slovenski sploh ne znajo govoriti ali pa govorijo zelo težko. Vse to je tudi uspeh mladinskih krožkov SNPJ.

Lani ob 30-letnici ustanovitve prvega angleško poslujočega društva so mnogi zastopniki SNPJ poudarili važnost dela za mladino med izseljenci, ki je zelo potrebno in koristno.

Takšno je delo za našo mladino v ZDA. Razmere naših izseljencev v drugih državah so podobne. Povsod izseljenci nimajo možnosti, da bi storili za mladino toliko kakor ameriški rojaki, vendar vidimo veliko skrb za mladino tudi drugod. Poglejmo samo rojake v Argentini, koliko skrbi posvečajo svoji mladini, pogledimo jih v Franciji, kjer imajo pri društvi ponekod posebne mladinske odseke, zatem v Belgiji, Holandski, Westfaliji in drugod. Zaradi tega naj imajo skrb za mladino vsi naši izseljenci za izredno važno. Rojaki, ki ji bodo posvetili svoj trud, ljubezen in moči, bodo našli hvaležnost in priznanje v dejstvu, da so pripomogli k obdržanju slovenske narodne zavesti med tuje-rodci še za nekaj desetletij.

Cp. A. K.

Dramsko društvo

»IVAN CANKAR«

v Clevelandu

Naslednjo sezono je imelo društvo pri svojih predstavah predavatelje, in sicer: pesnika Ivana Zormana, ki je ob proslavi obletnice Ivana Cankarja orisal navzočim življenje in delo pisatelja, ter Franca Svetka, ki nam je pojasnil razmere v domovini po prvi svetovni vojni. Ker je bilo ravno tedaj v teku nabiranje prispevkov za pomoč bednim otrokom v stari domovini, je uprizorilo društvo dve igri v ta namen in prebitek izročilo g. Svetku.

Ker je društvo zaslovelo zaradi svoje aktivnosti tudi izven Clevelanda, smo šli 15. februarja 1920 gostovat v Barberton. Uprizorili smo dramo »Sin«, ki so jo ondotni rojaki sprejeli z velikim navdušenjem. Meseca marca smo dobili novega režiserja v osebi Josipa Skuka, ki je bil tudi tedanja predsednik.

V Birkovi dvorani je bilo odslej živahno ko v panju. Predstave smo prirejali mesečno. Najprvo so prišle na vrsto ljudske igre, kot: »Deseti brat«, »Domen«, »Legionarji«, »Rokovnjači« itd. Nato smo segli po dramah in komedijah. Igrali smo seveda tudi Cankarjeva dela, kot: »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«, »Kralj na Betajnovi«, »Za narodov blagor« in »Hlapci«. Društvo je zelo naglo raslo. Režiserji so imeli neprijetnosti pri razdeljevanju vlog, kajti številni igralci so se tako rekoč topli zanje. Zato smo takrat uprizarjali igre z mnogo osebami. In ker smo ljubitelje dramatike šele vzgajali, smo včasih doživeli tudi slabo udeležbo, toda zaradi tega nismo postali malodušni, temveč smo šli s še večjo vnemo na delo.

Zaradi nepričakovanega razmaha je postala Birkova dvorana pretesna in neprimerna. Tista slavna peč ob steni dvorane, kjer smo na vajah filozofirali in poslušali zanimive anekdote, je pri tolikem naraščanju odpovedala, čeravno je Homovcevi Jaka neprestano dregal vanjo. Oder je postal premajhen. »Garderoba« v podstrešju je bila stalno natrpana. Režiser in masker sta robantila, da se je kar kadilo. Zato ni čuda, da smo začeli pri društvih in v javnosti naganjati za Narodni dom. Nam so se pridružili tudi pevski zbori, čitalnica, Sokol in druge kulturnoprosvetne skupine. Uspeh ni izostal. Številna podporna društva so se resno zavzela za zgradbo Slovenskega narodnega doma. Po naselbini so z vso vnemo prodajali delnice. Kakor hitro smo v društvu »Ivan Cankar« zaslužili, da bomo dobili Dom, smo šli takoj na delo in zbrali od predstav nad 1500 dolarjev za nabavo novih kulis, ki so potrebne na večjem odru. In kmalu se je pričela dvigati ponosna stavba — simbol odločnosti in kulturne zavesti clevelandskih Slovencev.

Zdravstvuj, Birkova dvorana, in lepi spomini, ki nas z njo vežejo! V skromnih okoliščinah je bilo osnovano »Cankarjevo« društvo, to-

da njegovi pionirji imajo prijetno zavest, da je njih trud poplačan z obilnimi sadovi uprizarjanja biserov naše in tuje dramske literature, kakor tudi s hvaležnostjo tisočerih obiskovalcev naših predstav. V petih letih smo v Birkovi dvorani uprizorili nič manj kot 44 dramskih del vseh priznanih slovenskih in tujih pisateljev.

SLOVENSKI NARODNI DOM

Slovenski narodni dom in njegova zgodovina je poglavje zase. Toda, ker je z dramskim društvom »Ivan Cankar« tesno povezan, se mu ne moremo izogniti. Pred njegovo otvoritvijo leta 1924 smo iz Birkove dvorane selili našo garderobo, arhiv in rekvizite ter se obenem z vsem ognjem vadili za veliko otvoritveno predstavo »Brat Martin«. Kakšna razlika: medtem ko smo se na Birkovem odru preivali, suvali in robantili, smo se na novem odru kar porazgubili kljub temu, da je v omenjeni igri nastopilo nad petdeset igralcev. Razen tega smo imeli na razpolago lepe sobe za vse potrebe. Oder je bil razmeroma moderno urejen. Kulise so se premikale po najnovejši metodi. Homovcevi Jaka je trdil, da kar v »raufnik« izginejo. Isto je veljalo za zastore. Svetlobni učinki so bili v Birkovi dvorani sploh nemogoči, medtem ko smo jih v SND ustvarjali z reflektorjem na balkonu in dimerjem na odru.

Predstava »Brat Martin« (dne 2. in 9. marca 1924) je dosegla ogromen uspeh. Obširen avditorij in balkon z dvanaest sto sedeži je bil dobesedno natrpan. Sodili smo, da je bilo navzočih do 3000 ljudi, medtem ko se jih je več sto moralo vrniti. Naslednjo nedeljo smo igro ponovili ob skoraj prav tolikšni udeležbi. Društvo je plačalo vse stroške iz svoje blagajne, vse dohodke pa je darovalo Slovenskemu narodnemu domu.

AVGUSTA DANILOVA

Kmalu po otvoritvi SND je prišla v Cleveland pionirka Slovenskega gledališča v Ljubljani ga. Avgusta Danilova, ki je, mimogrede povedano, leta 1948 igrala v prvem slovenskem umetniškem filmu »Na svoji zemlji«. Najprvo nam je ob sodelovanju društva »I. Cankar« podala globoko zasnovano klasično dramo »Elga«. Ko nam je razdelila vloge, nas je pričela uvajati v skrivnosti dramske umetnosti s strokovnega vidika. Ob njenem razlaganju smo se počutili kot šolarji prvega razreda. Tedaj smo šele spoznali, kako daleč smo še od popolnih igralcev in koliko važnih stvari smo v prejšnjih igrah prezrli. Glavno vlogo je igrala Danilova sama. Drama »Elga«, igrana dne 6. aprila, je bila res umetniško podana in hiša kljub visoki vstopnini — razprodana.

Po tem uspehu smo postali tako navdušeni, da smo Danilovo angažirali kot režiserko in učiteljico naše dramske šole za eno leto. Pod njenim vodstvom smo igrali za amaterje sila težka dela, kot: »Golgota«, »Bratje sv. Bernarda«, »Pahljača Lady Windermere«, »Ekvinokeij«, »Martin Krpan«, »Kralj Matjaž«, »Volja« itd. Razume se, da smo si morali nabaviti tudi tem igram primerno scenerijo, ki je bila za naše pojme že razkošna.

Najbolj zanimiva in plodovita pa je bila dramska šola, v kateri je Danilova poučevala

trikrat v tednu. V tej šoli nam je razlagala igralsko teorijo o oblikovanju. Te tečaje je obiskovalo trideset do štirideset igralcev. Iz njih so izšli dobri igralci in režiserji, ki so prenesli svoje izkušnje tudi v druge naselbine. Nekateri izmed teh se še danes udeležujejo.

Ob času gostovanja gospe Danilove je dramsko društvo »Ivan Cankar« nedvomno doseglo svoj umetniški višek. Takrat je imelo društvo okoli 75 aktivnih članov. V tem času smo igrali mesečno kar po dvakrat ob nedeljah popoldne in zvečer. Ustanovili smo tudi mladinski oddelek, ki se je odlikoval zlasti v Hauptmanovi pravljici »Janko in Metka« (dne 28. julija 1924). Ko je Danilovi pri društvu potekla pogodba, se je vrnila v domovino, kamor jo je vlekle srce. Za njeno odhodnico smo uprizorili dramo »Ekvinokcij«.

Po odhodu gospe Danilove smo sicer pogrešali njenega večšega vodstva, toda število predstav se kljub temu ni zmanjšalo. Njen vpliv in vzgojo pa smo pri društvu še dolgo čutili.

Dne 24. marca 1929 je društvo proslavilo desetletnico svojega obstoja z narodnim igrokazom Manice Komanove »Prisega o polnoči«. Ob tej priložnosti je bila izdana tudi spominška knjiga, v kateri so bili članki: Louisa F. Trugerja, Vatra J. Grilla, Mary Grill-Ivanush in F. J. Terbižana. Dalje je bilo v knjigi več opisov kulturnih aktivnosti tudi drugih skupin širom po Združenih državah. Seznam predstav od leta 1919 do 1929 pove, da je društvo »Ivan Cankar« v desetih letih uprizorilo nič manj kot 105 igr, kar je že čedno število celo za poklicne odre. Medtem smo gostovali v Barbertonu z dramo »Sin« in v Lorainu in Cantonu z dramo »Elga«. V seznamu sta tudi dve angleški igri, ki ju je izvajal naraščaj. Vsekakor pa je bilo prvo desetletje tega dinamičnega dramskega društva najbolj plodonosno v njegovi zgodovini.

Ob desetletnici leta 1929 je imelo društvo naslednji odbor: predsednik Louis F. Truger, podpredsednica Josephine Močnik, tajnica Mary Grill-Ivanush, blagajnik Louis Levstik. Nadzorniki: John Močnik, John Krebel, John Marn. Režiserji: Louis F. Truger, Ralph Danilo, Vatro J. Grill. Mojster odra: Josip Likar.

Od leta 1929 dalje se je število izvajanih predstav polagoma nižalo. Vzrokov za to je bilo več: utrujenost, poroke, odhod igralcev v druge kraje. Novih priseljencev, ki bi zamašili vrzeli, pa je bilo vedno manj. Kljub temu je društvo v drugem desetletju še vedno uprizorilo po tri do štiri igr v sezoni. V dobrodelne namene smo v tej dobi igrali tele igr: »Kajn« 7. decembra 1930 (za Kulturni vrt); »Roksi« 22. oktobra 1935 (v korist SND); »Štiri tedne v nebesih« 28. oktobra 1934 (za Slovensko narodno čitalnico); »O, ta vražja vdova« 28. marca 1936 (za nabavo Peruškove slike, poklonjene clevelandskemu umetniškemu muzeju); »Hlapec Jernej in njegova pravica« 29. novembra 1936 (za Cankarjevo ustanovo); »O, ta vražja vdova« 19. septembra 1937 (za konvencijo SNPJ); »Gospodar« 20. marca 1938 (sodelovali za Cankarjevo ustanovo); »Za narodov blagor« 11. decembra 1938 (sodelovali za Cankarjevo ustanovo); »Amerikanec na Trški gori« 9. aprila 1939 (za spomenik Ivanu Lahu); »Naši domači« 17. marca 1940 (v korist Slovenskega

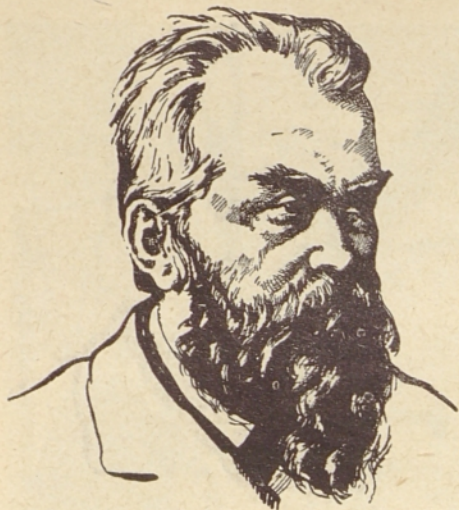
Rojaku Franku Mušiču v Broklynu pošilja pozdrave iz Loke pri Mengšu njegova soproga. Na sliki jo vidite ob domačem vodnjaku v razgovoru s povratnikom iz Kanade Lojzeto Zdravjem

muzeja); »Norec« 14. septembra 1941 (za konvencijo SNPJ v Pittsburghu); »Kamnolom« leta 1942 (za Cankarjevo ustanovo); »Norec« 25. oktobra 1942 (za zastor Slovenija); »Naš gospod župnik« 27. oktobra 1946 (za Otroško bolnico v Ljubljani); »Zadrega nad zadrego« 25. januarja 1948 (za podr. št. 59 SANS).

Dne 26. februarja 1949 je društvo proslavilo svojo dvajsetletnico. Ob tej priložnosti je bila uprizorjena igra v petih dejanjih »Naš gospod župnik«. Tudi tedaj je društvo izdalo spominško knjigo, v kateri so priobčili svoje članke naslednji vodilni člani: Tončka Simčič, Janko N. Rogelj, Josip Skuk, Mary Grill-Ivanush, Frank Česen, Vatro J. Grill, Joseph F. Terbižan, John Steblaj in Josip Birk ml. V knjigi so ponatisnjene tudi zgodovinske slike društva. Seznam za drugo desetletje kaže, da je društvo uprizorilo trideset predstav, v dvajsetih letih pa skupno kar 133 predstav.

Dva dogodka, o katerih so poročali tudi mestni časopisi, sta bila prireditve slovenske svatbe, ko smo se peljali s konji na Drenikovem vozu na parado v mestu, ter cirkus, ki je bil prirejen na farmi SNPJ. To je bila svojevrstna zanimivost in tudi reklama za društvo.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Anton Aškerc
pesnik slovenskih balad

Letos 9. januarja je preteklo sto let od rojstva pesnika slovenskih balad in romanc Antona Aškerc. Pesnik je rodom Štajerc, doma iz Globokega pri Rimskih Toplicah. Njegov oče, siromašen bajtar, je bil slab gospodar in je družini zagospodaril še tisto malo, kar so imeli. Dom jim je rešila premožna teta Agata, h kateri so se pozneje po očetovi smrti Aškerčevi tudi preselili. Tako se je odslej v Senožečah nad Rimskimi Toplicami v prijazni vasi sredi njiv in travnikov iztekala pesnikova otroška doba. K Smarjeti je hodil v osnovno šolo, pozneje je obiskoval v Celju gimnazijo ter se končno po sili razmer uklonil vroči želji tete Agate, ki je ves čas materinsko skrbela zanj — in šel v Maribor v semenišče. Kot kaplan in pozneje kot župni upravitelj je služboval po raznih krajih Štajerske.

Duhoovski poklic pa ga ni zadovoljeval. Bil je po naravi kritičen, globok značaj, ki je vsaki stvari hotel prodrati do dna. Še kot semeniščnik se je zanimal za orientalska verstva in jih proučeval. Veliko je potoval po tujih deželah, po Italiji, Grčiji, Rusiji, Poljski, Egiptu in drugod. Vse to seveda njegovim cerkvenim predstojnikom ni bilo všeč in zato je po sedemnajstih letih zaprosil za upokojitve. Kot upokojenec se je naselil v Ljubljani, kjer je vse do svoje smrti 7. junija 1912 opravljal službo mestnega arhivarja.

Anton Aškerc je bil vse svoje življenje samotni. Ni ljubil hrupnih družb in kričavih prijateljev — in vendar ni bil sam. Drugovale so mu knjige, popotna palica in pesmi, v katerih je s preprosto a kleno in krepko domačo besedo oblikoval razne dogodke iz življenja slovenskega ljudstva. Med njegove najboljše stvaritve spada deset pesmi pod skupnim naslovom »Stara pravda«. V njih je živo upodobil najznačilnejše dogodke iz kmečkih uporov na Slovenskem. Zadnja med temi baladami, ki opeva mučeniško smrt kmečkega junaka Matije Gubca (Kronanje v Zagrebu), je sploh ena izmed najlepših Aškerčevih pesnitev. Provi med slovenskimi pesniki je

Anton Aškerc zapel tudi o trdem življenju delavcev, motive je vzel iz življenja velenjskih rudarjev, ki ga je spoznal, ko je kot kaplan štiri leta preživel med njimi.

Njegove prve pesnitve so izšle v vodilni slovenski reviji »Ljubljanskem zvonu«, podpisoval pa jih je s psevdonimom Gorazd. Med njegove najlepše domoljubne pesmi spada brez dvoma »Svetinja«, ki jo objavljamo. Napisal jo je l. 1884. Pesem poje o sinu, ki odhaja na tuje, pa mu mati ne more dati drugega na pot, kakor »zlato svetinjo od dedov podedovano« — ljubezen do domovine in svojega nesrečnega rodu, ki si mora na tujem iskati kruha. S pravim imenom se je podpisal šele v prvi zbirki njegovih pesmi, ki je izšla pod naslovom »Balade in romance« l. 1890. V njej so zbrane njegove najlepše pesnitve. Tej so sledile še štiri zbirke. V letu 1912, nekaj mesecev pred njegovo smrtjo, pa je izšla obširna epska pesnitev »Poslednji Celjan«.

Njegove pesmi so bile od ljudstva lepo sprejete. Posebno se je ob njih navduševala mladina. Takratna slovenska inteligenca, posebno klerikalci, pa so jih sprejeli odklonilno. Slovensko časopisje o njih sploh ni pisalo. Toda pesnik se za vse to ni zmenil. Hodil je z visoko dvignjeno glavo in prav do zadnjega diha ustvarjal dalje, kakor mu je narekovalo srce — s krepko, odkrito besedo je pel o usodah slovenskih in slovanskih junakov iz ljudstva in o velikem upanju v zmago pravice in v svobodo.

Anton Aškerc

Svetinja

Bogastva ni mogla mi dati,
svetinjo pobožno samó;
na glas je solzila se mati,
pretežko biló je slovo.

»Svetinjo ná zlató!« je dela,
»zaklad to častit je, moj sin!
Od dedov sem jaz ga sprejela,
zdaj dajem ga tebi v spomin!

Domače boš kraje ostavil,
med tujimi hodil ljudmi,
zaklad pa ta moj ti bo pravil
o domu, kjer mati živi.

Rodove boš videl srečnejše,
zemljó bogatejšo drugod;
svetinja te spomni: krasnejše
od svoje ne najdeš nikod!

In ko bi nas tujci grdili,
domačo nam smešili last:
svetinja te spomni, sin mili,
da matere braniš mi čast!« ...

Na glas je solzila se mati,
ko težko jemal sem slovo;
ničesar imela ni dati —
svetinjo pobožno samó.

Svetinjo to hranim jaz verno,
od matere dano na pot:
Ljubezen za dom neizmerno,
za dom in nesrečni svoj rod.

Ivan Minatti:

Pomladna misel

Raztrgani oblaki, kos modrine,
norčavi veter v šibju jelš in orb,
klokotajoče vode, spenjene gladine,
v kotanjah bele lise snežnih krp.

Žehsteča prst se s soncem brati. Svati
so škorcevojate, ki jih jug podi.
Ej, srcu je toplo in tesno hkrati

kot zemlji: bo jeseni moglo dati
bogato, žlahtno vse, kar v njem kali?

Kulturna rast **G**ORENJSKE

Ljudsko prosvetno delovanje se je v Sloveniji po osvoboditvi zelo razmahnilo. Trdimo lahko, da danes v Sloveniji ni kraja, kjer ne bi imeli kulturnoprosvetnega društva, dramskega krožka, pevskega zbora in podobno. Ozrivo se danes malo tja v Gorenjski kot, kjer so 29. januarja v Kranju na svoji letni skupščini položila obračun o svojem delu delavska prosvetna društva Svobode in prosvetna društva Gorenjske.

Z vseh koncev lepe Gorenjske so prišli zastopniki društev na skupščino, katere se je udeležil tudi predsednik Zveze društev Svobod in prosvetnih društev Slovenije Ivan Regent.

Glabno poročilo na skupščini je imel Dušan Bavdek, predsednik Sveta Svobod iz kranjskega okraja. V svojem referatu je povedal, da danes deluje na Gorenjskem 83 kulturnoprosvetnih društev, ki imajo skupno 8476 članov. Med člani je največ delavcev, in sicer 4214, 906 je kmetov, ostali pa so nameščenci. V lepem številu je zastopana tudi mladina. Skupno imajo vsa njihova društva 253 raznih sekcij in krožkov, ki niso samo na papirju, ampak pridno delajo. Lani, ko je Slovenija praznovala deseto obletnico osvoboditve, je bilo število prireditev posebno lepo — in sicer so domača društva pripravila kar 300 dramskih uprizoritev na domačih odrih, 109 gostovanj, 58 koncertov, 30 koncertnih gostovanj in 327 akademij.

Pomembno delo pa so opravile tudi knjižnice, ki jih je v kranjskem okraju približno 60 in imajo vse skupaj nad 80.000 knjig. K temu številu moramo prišteti še 159 šolskih knjižnic in prav toliko učiteljskih knjižnic. Vse knjižnice so dobro obiskane in se število članov stalno večja. Prav tako se večja obiska v knjižnicah na Jesenicah in v Skofji Loki. Da, knjižnice lepo delujejo, le prostore imajo večinoma neustrezne. Tudi za letos imajo gorenjska kulturnoprosvetna društva veliko lepih načrtov. Med najpomembnejše prireditve bodo prav gotovo spadale proslave dvajsetletnice velike delavske stavke v tovarni »Jugočeška« in »Tiskanina« v Kranju. Na teh proslavah bodo prikazali razvoj delavske prosvetnih društev od predvojnih do danes. Pomemben kulturni dogodek bo tudi 200-letnica rojstva proega slovenskega dramatika Tomaža Linharta v Radoljici. Na teh prireditvah bodo sodelovala vsa društva kranjskega okraja.

Na zasedanju je spregovoril tudi predsednik Zveze društev Svobod in prosvetnih društev Slovenije Ivan Regent, ki je dejal, da bo Zveza ustanovila tri velike sosete, med temi tudi izobraževalni soset, ki bo delal v vseh enajstih okrajih in je tudi najbolj potreben. »Našemu delovnemu človeku je treba dati najpišjo vzgojo,« — je naglasil predsednik. »Mi hočemo napraviti iz delavca humano nastrojenega človeka, ki mu je treba nuditi vse dosedanje uspehe na področju znanosti in umetnosti, zraven pa kulturno in prijetno razvedrilo.«

Ob zaključku je predsednik Regent v imenu Zveze društev Svobod in prosvetnih društev razdelil odlikovanja posameznim ljudsko prosvetnim delavcem in društvom.

PO DOMAČI DEŽELI

»Dobra volja je najbolja«, trdi trdna gorenjska grča France Košir ali Kovačev ata, kakor mu po domače pravijo na Jezerskem. Verjeti mu moramo, saj mu je življenje naložilo devet križev na še krepka pleča. To res ni malo. Marsikaj je izkusil v dolgih letih. Bil je kovač in je še kovač. Koval je železo, življenje je pa njega kovalo. V prvem zakonu je imel deset otrok, ko pa je odovrel, se je 72-leten še enkrat oženil: no, pa je spet stekla zibel in to ne le enkrat, ampak kar petkrat... »Ja, ja, pa ne mislite, da je bilo pri tem morda kaj narobe,« pripomni ata. »Vsi otroci so meni podobni, kar poglejte jih...« In so res.

Nad 50 milijonov ton blaga so lani prevozile jugoslovanske železnice. To je dva in polkrat več kakor v letu 1958. Medtem ko so leta 1958 jugoslovanske železnice prevozile 56 milijonov potnikov, so prevozile lani nad 164 milijonov potnikov.

Kmetje v dolenjskem okraju so lani na davkih plačali 556 milijonov dinarjev. Samo za umetna gnojila pa so dobili v obliki regresa nazaj 686 milijonov dinarjev.

Ljubljanska Opera bo gostovala na nizozemskem festivalu na mednarodnem tekmovanju, ki bo v juliju. Člani ljubljanske Opere bodo na Nizozemskem nastopili z opero Sergeja Prokofjeva: »Zaljubljen v tri oranžee«.

Jugoslovanski umetniki bodo sodelovali na mednarodnih glasbenih festivalih, v Langolenu, Arezzu in Pragi ter na mednarodnih natečajih v Toulousu, Münchenu in Ženevi.

Odlikovanja in nagrade za 40-letno delo. Jeseniška železarna je nedavno odlikovala in nagradila 24 svojih delavcev, ki delajo v železarni že 40 let. Na lepi svečanosti so jubilaranti prejeli častne diplome in denarne nagrade po 10.000 dinarjev.

Planinski dom pri Jeruzalemu v Slovenskih goricah nameravajo še letošnjo pomlad odpreti štajerski planinci. Na ta način bodo mnogi domači in tuji turisti spoznali čudovite lepote štajerske dežele, predvsem njenih vinskih goric ter najvišjega in najlepšega vrha Prlekije — Jeruzalema.

Pomaranče rastejo na Dolenjskem. Ho, boste rekli, ta je pa debela. Pa ni. Pojdite v Trebnje in povprašajte za Petroviča. Ne boste dolgo iskali, saj ga vse pozna, ker ima najlepši cvetlični vrt, kjer goji tudi mnogo rastlin, ki sicer uspevajo samo v južnih krajih. Med temi je tudi pomaranča in limona. Zlasti pomarančno drevesce je v zgodnjem poletju vse v cvetju, ki opojno diši. Letos so drevesca, ki so stara dve leti in jih skrbni vrtnar pred mrazom spravi v tople prostore, dala že prve sicer redke a lepe plodove.

Ribničani so tudi letos slovesno pokopali Kurenta. Pustovanje je v Ribnici že od nekdanjega »praznika«, ki ga Ribničani praznujejo po starih šegah. Takrat pridejo ljudje od blizu in daleč na pogreb Kurenta, ki je zelo slovesen in poln starih pustnih ceremonij. Tudi letos je bilo tako in vsi, ki so bili na Kurentovem pogrebu, so točili debele solze — pa ne od žalosti, ampak od smeha.

10 milijonov dinarjev so iztržili lani za kamilice v Banatu, kjer uspeva ta zdravilna rastlina v velikih množinah. Pridni zbiralci so nabrali in prodali odkupnemu podjetju nad 30 vagonov kamilic, ki jih je podjetje nato prodalo na domačem in tujem trgu.

V Lipovcu pri Ribnici so odprli novo železniško postajo, ki jo je v dobrem letu zgradilo domače podjetje »Gradbenik«.

Pisatelj F. S. Finžgar — 85-letnik. Devetega februarja je praznoval 85-letnico najstarejši slovenski pisatelj Fran Saleški Finžgar. Njegovo življenje je bilo v pragem pomenu besede — delaven dan, saj je neprestano neutrudno ustvarjal in napisal dolgo vrsto povesti, črtic, ljudskih iger, med temi tudi zgodovinski roman »Pod svobodnim soncem«, ki je doživel nešteto ponatisov in bil preveden tudi v tuje jezike. Njegova lepa, klena domača beseda je bila celim rodovom živ vir, ob katerem so pili in spoznavali lepoto slovenske besede.

Letošnje Prešernove nagrade so ob obletnici smrti velikega slovenskega pesnika prejeli slovenski znanstveniki: prof. Anton Sovre, dr. Aleš Strojnik in dr. Jovan Hadži, pisatelj dr. Ferdo Kozak in gledališka umetnica operna pevka Vilma Bukovčeva. Na ljubljanski univerzi in umetniških akademijah pa je bilo s Prešernovo nagrado nagrajenih 22 del, pri katerih je sodelovalo 28 študentov.

Literarno tekmovanje med ljubljanskimi študenti in vajenci je pokazalo, da je med njimi mnogo dobrih pisateljskih in pesniških talentov. Med 47 tekmovalci je prejelo nagrade 7 dijakov in 11 vajencev. Proo nagrado med dijaki je prejel Matija Cimperman,

dijak Šole za umetno obrt, med vajenci pa Niko Rokič, vajenec Industrijske šole v Vevčah.

Rojak Slavko Vorkapič pri maršalu Titu. Rojak Slavko Vorkapič je kot izseljenec živel v Ameriki, in sicer v Hollywoodu, kjer je bil dolga leta filmski montažer in je sodeloval pri izdelavi številnih filmov. Pred časom se je vrnil na daljši obisk v domovino, kjer je zdaj domače filmsko podjetje »Bosna film« posnelo po njegovem scenariju nov umetniški film, ki ga je Vorkapič tudi sam režiral. Glavno vlogo ciganke Hanke igra že precej znana jugoslovanska filmska igralka Vera Gregorič, ki slovi za najlepšo Jugoslovanko. Režiserja Slavka Vorkapiča in direktorja »Bosna filma« je nedavno v Beogradu sprejel maršal Tito, ki se je z njima prisrčno razgovarjal. Mlada jugoslovanska filmska umetnica Vera Gregoričeva je nedavno podpisala pogodbo s filmskim podjetjem v Hollywoodu in bo v kratkem odpotovala v Ameriko.

Jugoslovanska razstava fotografij v Šangaju. V Šangaju so v začetku februarja odprli razstavo fotografij iz narodnoosvobodilne vojne in povojne graditve v Jugoslaviji. Razstavljenih je nad 400 fotografij.

V Šempasu je 1. februarja podlegla zahrbtni bolezni 68-letna Bernarda Rijavec, rojena Hoalič, po poklicu babica. Pokojna je bila povsod zelo priljubljena. Pridno je delala v raznih organizacijah, vodila posvetovalnico za matere in organizacijo Rdečega križa v Šempasu, kjer je imela tudi več predavanj o zdravstvu. Za svoje delo je bila večkrat odlikovana in pohvaljena. V Argentini zapušča edinega sina Stankota.

V Brjah na Vipavskem so pokopali 65-letnega Vinka Furlana, ki je bil vedno zaveden Slovenec. Za njim žaluje poleg družine doma tudi brat Alojzij, ki živi v Argentini.

Slovenske Konjice, prijazen trg med vinogradi, sadovnjaki in vrtovi ob Dravinji, leži ob važni cesti, ki veže Celje z Mariborom

PERO IZSELJENCEV

UPRAVA POROČA

Z današnjo številko bomo uveljavili stalno rubriko pod naslovom »Uprava poročja«. V tej rubriki vas bomo seznanili z delom uprave, z novimi naročniki itd. Prav tako vam bomo na vaša pisma, ki so iz dneva v dan številnejša, od časa do časa v listu deloma tudi odgovarjali. Seveda pa po sedanjega načina odgovorov na vaša pisma ne bomo opustili in vam bomo kot doslej, odgovarjali tudi pismeno. Če bo v listu samem premalo prostora, bomo za poročila uprave porabili tudi zadnjo stran platnic. To smo storili že v februarški številki, ko smo na platnicah objavili imena naših novih naročnikov, letošnjih uplačnikov itd. V februarški številki navajamo samo nove naročnike in uplačnike iz ZDA in Kanade in to zaradi pomanjkanja prostora. Danes pa so prišli na vrsto poleg novih naročnikov iz ZDA tudi naročniki iz Francije in drugod. Če je bilo kakšno ime pomotoma izpuščeno, naj nam prizadeti to oprostijo, prav gotovo bo njegovo ime objavljeno prihodnjic.

Kakor vidite, se je krog prijateljev »Rodne grude« z novim letom znatno povečal. K temu so veliko pripomogli mnogi naši zaslužni rojaki in rojakinje, ki so se trudili med znanci in prijatelji, da bi nam pridobili novih naročnikov. Med te nedvomno spada naša rojakinja Jennie Troha iz Barbertona, Ohio, za kar se ji pristrčno zahvaljujemo. Prav tako se zahvaljujemo vsem našim rojakom, ki so nam v tem času poslali naročnino za »Rodno grudo« in koledar. Posebno smo hvaležni rojakom-darovalcem za tiskovni sklad Matice.

Ker nam denarna nakazila prihajajo osak dan, nam ni mogoče ugotoviti že zdaj vseh uplačnikov. Mnogi rojaki so pač prijavi v pisnih svoja uplačila. Mogoče pa je, da nam denarno nakazilo pride šele mnogo kasneje. Zato bomo poročilo o tem podali v prihodnji številki.

Rojakinja Margaret Kaluža-Stoparjeva v narodni noši na svojem vrtu v Barbertonu

OZIMEK-ANTONIOV
PROVIAT OPOLE, POLJSKA

Po dolgih letih bivanja v tujini bi rada še enkrat obiskala svoj rodni kraj — naš prekrasni Bled in svojo 85 let staro mamico. Zato lepo prosim za pojasnilo, če je iz Poljske mogoče potovati v Jugoslavijo in kaj bi potrebovala za potovanje ter koliko približno bi me veljala vožnja — okrog 800 kilometrov. Tudi časopis »Rodno grudo« bi zelo rada naročila, pa ne vem, če je to mogoče iz Poljske. Prosim za pojasnilo. Pristrčno se že vnaprej zahvaljujem in iskreno pozdravljam vse sodelujoče.

Maria Woschek

Draga rojakinja!

Zelo smo bili veseli Vašega pisma iz daljne Poljske. Na Vaše vprašanje Vam sporočamo, da je potovanje iz Poljske v Jugoslavijo mogoče. V našem denarju bi veljala cena potovanja v eno smer okrog 12.000 dinarjev. Za podrobnejše infor-

macije glede potovanja, potnega lista itd. pa se obrnite na jugoslovansko poslanstvo v Varšavi. Obveščamo Vas tudi, da smo Vas vpisali med naročnike »Rodne grude« in poslali na Vaš naslov prvi letošnji številki lista in Slovenski izseljenski koledar. Veselilo nas bo, če se kmalu še kaj oglasite in nam sporočite, če ste našo pošiljko v redu prejeli.

Mnogo toplih pozdravov iz domovine!

Slovenska izseljenska matica

DETROIT, MICH.

Prejel sem od vas izseljenski koledar ter vam pošiljam 5 dolarjev, za koledar in za naročnino »Rodne grude«. Branje je zelo zanimivo za ljubitelje narave in rojstne domovine. Mi stari izseljenci smo v večeru svojega življenja, zato nam je v veliko razvedrilo čitati vaše zanimive dopise, ki nam obujajo spomine siromašnih, a zlatih dni naše mladosti v domovini.

Frank Gaber

ZAGREB, JUGOSLAVIJA

Pošiljam vam dve naročnini za »Rodno grudo«, eno za mene, drugo pa za mojo prijateljico iz mladih let. Bilo je pred 45 leti, ko sva živeli v Clevelandu, pa nisva vedeli ena za drugo. Šele ko sem se vrnila v našo svobodno domovino, sem dobila od njenih rojakov njen naslov. Draga Mary, naj ti bo ta »Rodna gruda« v trajen spomin na mene in našo lepo domovino. Poleg tega pozdravljam vse Jugoslovane v Clevelandu, posebno lastnika Pogrebnega društva Grdina in sinovi, Augusta Kollandra in slikarja Beruša. Vse bi rada povabila, da pridejo pogledati našo lepo rodno grudo. Ni takšna, kakršno ste pustili. Lepa je in svobodna ta naša zedinjena Jugoslavija.

Tebi, draga prijateljica Mary Kobal iz E. 168 Str. Cleveland 10 Ohia lep pozdrav od

Jennie Fidler

Luis Zevnik, povratnik iz Clevelanda, pošilja pozdrave iz rojstnega kraja vsem Kanadčanom in Clevelandčanom

SPRINGFIELD, ILLINOIS

Pošiljam vam 5 dolarjev in sicer 2 in pol za koledar, 2 za »Rodno grudo«, ostanek pa imejte za kozarec pive. »Rodna gruda« se mi zelo dopade, ravno tako koledar. Imela sem več prijetnih ur, ko sem ga prebirala. V Ameriki sem že 50 let in kadar gledam koledar, se mi zdi, kot da sem doma v rojstni domovini, katero sem zapustila, ko sem bila stara 15 let.

Se en lep pozdrav!

Antonia Church

SLOVAN, PA.

Pošiljam vam MO za koledar in »Rodno grudo« kot naročnino mojemu bratu Franku Anžlovarju iz Slovan Pa. Koledar je že prejel in tudi »Rodno grudo« redno prejema. Želim vsem skupaj pri Slovenski izseljenski matici srečno, zdravo in uspeha polno leto 1956 ter vas pozdravljam!

Karolina Papesh

RED LODGE, MONTANA

Pošiljam vam skupno denar za prejete koledarje izseljenske matice ter tri naročnine za »Rodno grudo« v skupnem znesku 155 dolarja. Dva izmed naročnikov za »Rodno grudo« sta nova ter prosim, da jim list pošljete z mesecem januarjem. Kot je razvidno, sta »Rodna gruda« in izseljenski koledar zelo priljubljena med ameriškimi Slovenci.

Vsem na Slovenski izseljenski matici srečno in veselo novo leto 1956.

Kayton Erznöžnik

CLEVELAND, OHIO

Pošiljam vam naročnino za »Rodno grudo« in Slovenski izseljenski koledar. Skupaj 10 dolarjev, kar pa ostane, naj bo za cigaro! Prav lepo se vam zahvaljujem za lepo sliko jeseni, katera je bila priložena k 9. številki »Rodne grude«. Pošiljam

vam naslov moje sestre v domovini, da bi ji redno pošiljali »Rodno grudo« in koledar za leto 1956.

Vas pozdravljam

John Useničnik

ISSAQUAH, WASH.

Prejel sem koledar iz Clevelanda ter sem poleg tega prejel še enega od vas. Tega sem takoj prodal za dva in pol dolarja. Poleg tega obnavljam naročnino za »Rodno grudo« ter vam pošiljam 5 dolarjev. Kar je več, naj pa bo za tiskovni sklad »Rodne grude«. Koledar in »Rodna gruda« se mi prav dopadeta. Brati imamo čas posebno zdaj pozimi, ko ni kaj delati. Mesto Issaquah je majhno. Pred leti je tu bilo precej Slovencev. Sedaj pa jih je nekaj pomrlo, nekaj se jih je preselilo, tako da nas je tu že zelo malo in še mi smo vsi stari.

Vse prav lepo pozdravlja

Frank Aubel

ENUMCLAW, WASH.

Lepa hvala za koledar 1956. Se mi zelo dopade ter vam takoj pošljem 2 in pol dolarja za kritje. Želim vam, da bi imeli prav srečno, zdravo in zadovoljno leto 1956 ter da bi imeli veliko naročnikov.

Vsem rojakom, prijateljem in znancem prisrčen pozdrav!

Josephine Richter

Rojstna hiša rojakinje Mici Pečenko-Erjavec, rojene Debelak iz Clevelanda, v Dvorski vasi pri Velikih Laščah

MILWAUKEE, WISC.

Prejel sem koledar za leto 1956. Res je lepo urejen, vsakomur, kdor ga je videl, se mu je zelo dopadel, lepe slike iz krajev, kjer živijo Slovenci, kratki in jedrnaty dopisi rojakov, skratka, boljše knjige za tako mali denar ne moreš dobiti nikjer. Pošiljam vam 6.50 dolarja za koledar, kar je odveč, pa naj bo za »Rodno grudo«.

»Odprta dan in noč so groba vrata«, tako se je odprl grob in sprejel staro mater Matildo Demšar. Stara je bila 99 let in zapuščala štiri sinove v Milwaukee, 18 vnukov in 17 pravnukov. Doma je bila nekje pri Škofji Loki na Gorenjskem. Njeni družini naše iskreno sožalje.

John Jenko

CLINTON, INDIANA

Sporočam vam, da sem prejela koledar za leto 1956. Prav lepa hvala, da mi zaupate, zato pa vam v tem pismu pošiljam denarno nakaznico za 4 in pol dolarja za koledar in »Rodno grudo« za tekoče leto.

Vas prijateljsko pozdravlja

Tilka Mohar

EUCLID 23, OHIO

Tu vam pošiljam ček za 6.5 dolarja, in sicer 4 dolarje za »Rodno grudo« letnika 1955 in 1956 ter za koledar, katerega ste mi poslali pred nekaj časa.

Lepe pozdrave!

Anna Klancher

BROOKLYN, N. Y.

Naznanjam vam, da sem prejel slovenski izseljenski koledar za leto 1956 in ravno tako vse izvode »Rodne grude«, za kar se vam prav lepo zahvalim. Včeraj 7. jan. sem vam po pošti poslal 5 dolarjev. Upam, da jih boste v redu prejeli.

Pozdrav!

Frank Kushar

Domovina

BELGIJA

LANI SMO JIH POKOPALI

V okolici Charleroi in Monsa so umrli v letu 1955 naslednji naši rojaki:

Janez Kovač (Chatelineau), doma iz Slov. Konjic; Karel Učakar (Montignies s/S), roj. v Heidelbergu v Nemčiji; Franc Pirnat (Jumet) iz Lokovice pri Soštanju; Franc Hermonko (Chatelineau) iz Prevalj na Koroškem; Ludvik Felc (Quaregnon) iz Spodnje Idrije; Alojz Sorli (Ransart) iz Koritnice pri Grahovem ob Bači; Adelmo Čekon (La Louvière) iz Podcerkvijske v Benečiji; Ciril Komunjari (Jumet) iz Mažerol v Benečiji; Ludvik Drole (Couillet) iz Poreza pri Podbrdu na Goriškem; Ignac Vehar (Havré) z Vrhnik; Rafael Pečenko (Hautrage) iz Srednjega nad Kanalom ob Soči; Valentin Zuferli (Moignelée) iz Brjega pri Dreki v Benečiji; Marino Pavletič (Auvelais) od očeta iz Hlodiča v Benečiji; Eligij Borjanac (Lodelinsart) iz Mažerol v Benečiji; Emilio Moderjan (Souvret) iz Plestišč v Benečiji; Viktor Bukovac (Bauflet) iz Topolovega v Benečiji; Alojz Hvalica (Tertre) iz Černetičev v Benečiji; Ghislain Mikuletič (Paturages) od očeta iz Ilirske Bistrice; Emilio Štulin (Tamines) iz Gor. Trbilja iz Benečije; Aldo Brukšana (Yvoir) iz Gor. Barnasa v Benečiji; Pavla Florjančič (Aiseau) od očeta iz Lombaja v Benečiji.

FRANCIJA

NOV ODBOR ZDRUŽENJA JUGOSLOVANOV V SEVERNI FRANCIJI

Člani Zdrženja Jugoslovanov v severni Franciji so na občnem zboru izbrali tale odbor: Artič Jurij, predsednik; Tomc Jean, drugi predsednik; Demšar Ivan, tajnik; Potrpin Gregor, drugi tajnik; Seničar Elizabeta, blagajnik; Kostelic Franc, drugi blagajnik. V nadzorni odbor so bili izbrani: Martičič Jožef, Babič Jožef, Skočir Blaž in Tomšič Alojz.

Ivan Demšar, Sallaumines

SMRT ROJAKINJE

V Merlebachu je umrla 80-letna Marjeta Resnik, doma iz Polšnika. Pokojna je bila mati 14 otrok, stara mati 52 vnukom in prastara mati 19 pravnukom. Bila je članica društva »Sava«, ki jo je z zastavo spremilo na zadnji poti ter se poslovilo od nje z žalostinko.

Franc Grčar, Merlebach

Tole sliko rojakinje Johane Klančnikove iz Chicaga v krogu njenih postavnih otrok smo že objavili lani v 5. številki. Takrat pa smo pomotoma izpustili ime njenega sina Franka, ki stoji na desnici svoje matere in ki je izpolnil njeno srčno željo ter ji omogočil, da je predlanskim po dolgih letih spet videla svoj dragi rojstni kraj. Tudi ostali njeni otroci, hčerka Josefina in sinovi: Luis, Adolf in Johan so k temu prispevali. To je res lepo! Morda se bomo pa letos ponovno srečali? In bo še kateri njenih otrok prišel z mamico, da vidi lepote njene rojstne domovine?

ZDA

USPEŠNO GOSTOVANJE V AMERIKI IN KANADI

Makedonska plesna in pevska skupina »Tanec«, ki šteje 40 članov, je po mnogih uspešnih turnejah po Evropi in Aziji odšla na štirimesečno gostovanje v Ameriko in Kanado, kjer bodo priredili okrog 120 koncertov v večjih mestih. Povsod je bilo za njihove nastope izredno

veliko zanimanja in so bile vstopnice že zdavnaj razprodane. Mlada umetniška skupina »Tanec« iz Skopja je na mednarodnem tekmovanju za svetovno prvenstvo pri izvajanju ljudskih plesov in pesmi leta 1950 v Llangellonu v Angliji prejela prvo nagrado.

NOV SLOVENSKI ODVETNIK

V decembru 1955 je dobil dovoljenje za opravljanje odvetniškega poklica v državi Illinois sin slovenskih staršev Joseph B. Plut, star 27 let. S svojimi starši živi v Chicagu in je član SNPJ.

PROSLAVA CHICASKE FEDERACIJE SNPJ

18. decembra 1955 je bila v Chicagu skupna decembrska proslava za mladino SNPJ pod okriljem chिकासke federacije društev SNPJ. Zbral se je mladi rod — 600 otrok sedmih društev SNPJ — in prikazali so lep kulturno-zabavni spored, ki ga je odprl predsednik federacije Anton Trojar, vodil pa John Rak.

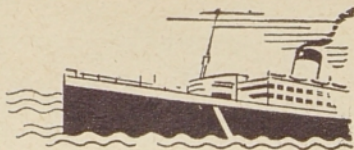
45-LETNICA DRUŠTVA

Društvo »Francisco Ferrer« št. 131 SNPJ v Chicagu, Ill. bo proslavljalo 11. marca 45-letnico svoje ustanovitve s primernim kulturnim in spominskim sporedom.

DVE PETDESETLETNICI DRUŠTEV

Društvo št. 29 SNPJ v Piercu, W. Va., ki je bilo ustanovljeno 1. oktobra 1905 po osmih članih, je praznovalo svojo 50-letnico z lepo domačo proslavo in zabavo. Nekaj ustanoviteljev društva še vedno živi. — Tudi društvo št. 31 SNPJ v Sharonu, Pa., ustanovljeno 5. novembra 1905, je proslavljalo 50-letnico obstoja. Društvo je bilo med pionirskimi društvi SNPJ v časih, ko je bila napredna jednota, kakršna je SNPJ, tarča za napade in nasprotovanje z vseh strani, vendar je vse premagala in postala tako močna organizacija kakor je danes.

na tujih tleh

KORISTNO DARILO

OUJDA, MAROC.

GARSON MINE, ONT. CANADA

Rojak Jože Britz iz Exporta, Pa. je nabavil za šmarsko šolo (Smartno pri Litiji), kjer je doma, majhen kinoprojektor, ki sedaj služi kot potujoč kino po vsej okolici. Posebno so ga veselili prebivalci po okoliških hribovih, ki jim manjka podobnega razvedrila in pouka. Prav ta mali Britzev kinoprojektor je dal Šmarčanom pobudo, da si bodo zdaj nabavili veliko zvočno kinoaparaturu. V sklad z nabavo te aparature bodo prispevali tudi delavci Tovarne usnja, ki ima med vsemi podjetji v tem okolišu največ delavcev in uslužbencev.

CHISHOLM, MINN.

Pošiljam vam naročnino za »Rodno grudo« za leto 1955. Oprostite mi, ker sem z naročnino zamudila. Berem jo zelo rada in tudi drugim priporočam, naj si jo naroče, ker prinaša tudi lepe slike iz rojstne domovine. Imam brata, kateri stanuje v Ljubljani in se večkrat oglasi v Slovenski izseljenski matici. Moj sin John Blatnik pa je Congressman v ZDA.

Prejmite mnogo lepih pozdravov od rojakinje

Margaret Blatnik

WILLARD, WISCONSIN

Prosim, da mi začnete pošiljati list »Rodno grudo« in tukaj imate dva dolarja in naslov.

Mr. John Auman

50-LETNICA DRUŠTVA
V MILWAUKEEU

24. septembra 1955 je društvo št. 16 SNPJ v Milwaukeeju, Wis. proslavljalo 50-letnico obstoja. Ustanovljeno je bilo 5. januarja 1905 po 10 članih. Predsednik društva je v svojem govoru nanašal nekaj zgodovinskih podrobnosti iz 50-letnega dela društva. Zatem je tajnik podal pregled članstva v 50 letih obstoja. Glavni govornik pa je bil urednik Prosvete iz Chicaga Frank Zaitz. Uradni proslavi je sledil priljubljeni banket.

Že drugo leto sem naročen na »Rodno grudo«, katero z veseljem sprejemam in čitam, ker v tujino prinese sveži duh domovine in mi prinaša novice mnogih rojakov-znancev, razkropljenih širom sveta. Tu živim že 35 let. Prihodnje leto upam priti na obisk v moj rojstni kraj.

Pred mesecem sem plačal naročnino po g. Kristanu, ki je bil na obisku v Sloveniji.

Vas prav prisrčno pozdravljam

Jakovič Antoine

TRIDESETLETNICA DRUŠTVA
»PIONEER« v CHICAGU, ILL.

V nedeljo, 13. novembra lani je imelo društvo »Pioneer« številka 559 SNPJ v Chicagu proslavo tridesetletnice ustanovitve. Kakor znano, je bilo to društvo prvo angleško poslujoče društvo SNPJ. Proslava je bila v veliki dvorani Lawndale Masonic templja, kjer je bil prirejen slavnostni banket. Proslavo je vodil tajnik društva, znani javni delavec, Donald J. Lotrich, pozdravni govor pa je imel predsednik Oscar B. Godina. Glavni slavnostni govornik je bil Michael Vrhovnik, direktor mladinskega oddelka SNPJ.

CLEVELAND, OHIO

Že dolgo je, odkar sem se od vas in ljubljene domovine poslavljaj, pa se do zdaj še nisem nič oglasil. Zato se vam pisмено še enkrat zahvalim za vašo prijaznost in ljubeznivost, ki ste jo v obilni meri izkazovali meni ob času mojega obiska v domovini. Torej, domovino mi je bilo dano videti še enkrat in uživati njeno lepoto in prijazno ljubeznivost njenih ljudi. Od povesod, kjerkoli sem bil, sem odnesel najlepše in najprijetnejše vtise...

Iskrene pozdrave vsemu osebju pri Slovenski izseljenski matici Vaš

Andy Thomas

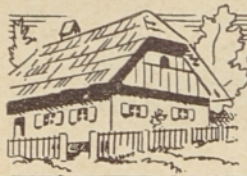
Zdi se nam, da se »Rodna gruda« vedno zboljšuje na dopisih kakor tudi z lepimi domačimi slikami in s tem kar največ mogoče ustreza nam izseljencem. Kakor tu in tam slišim, se rojaki zelo pohvalno izražajo o njej. Zato sem se tudi jaz odločila, da povprašam naše prijatelje, ki še niso naročniki, če bi se hoteli naročiti na list. In res se mi je posrečilo dobiti tri nove naročnike, kar se mi zdi že dosti za našo nasebino, v kateri nas je vsega komaj 4 do 5 slovenskih družin. Zato pa se tudi lepo zahvalim tem rojakom, ko so priložili vsak po dva dolarja in s tem pomagali povečati krog naročnikov. To so: Lojze in Vilma Gačnik, Tone in Ančka Štrumbel, France in Barica Kužnik.

Tu v severni Canadi je letošnja zima zelo zgodaj pripuhala od Aljaske. Naši lovci, katerih je precej okoli Sudburyja, so se tudi izgovarjali na hudo zimo, ker letos niso nič nastrelili, razen rojaka Frank Kužnika. On je pa še mojster v tem. Skoraj vsako leto zadene kakega rogača ali srnico, tako da vsako leto poskusimo divjačino po njegovi zaslugi. Za vse druge tukajšnje lovce bi bilo pa najbolje, da prihodnjo sezono ostanejo kar doma, saj tako ne morejo več dobro »pocilat«. Pa brez zamere!

Ana Gerden

TISKARSKI SKRAT JE PONAGAJAL

V prvi letošnji številki na strani 25 je ta preklicani hudo mušnež pod sliko rojaka Josepha F. Durna iz Clevelanda zmešal besedilo in ga tako oženil z rojakinjo Ivanko Primčovo, ki je na sliki poleg njegove soproge. Znanci in prijatelji rojaka Durna so to nakano tiskarskega škrata gotovo spregledali, za vse druge pa objavljamo besedilo pod sliko, ki se pravilno glasi: Rojak Joseph F. Durn iz Clevelanda s soprogo in rojakinjo Ivanko Primčovo na vinski trgatvi na zadružni farmi društva SNPJ.

DOM IN DRUŽINA

Razveselite družino s kobaridskimi štruklji

Jih poznate kobaridske štruklje? Najbrže ne, vsaj večini je izvrstna jed neznana, zato vam hočem zanje povedati recept. Najprej pa vam moram še izdati, kako sem sama prišla do njega. No, takole je bilo. Član glavnega odbora Slovenske izseljenske matice, primorski rojak France Kurinčič, ki je dolga leta kot izseljenec živel v Argentini, po osvoboditvi pa se je z družino za stalno vrnil v domovino, je praznoval pred nekaj meseci rojstni dan. Pa sta ob tej priložnosti povabila z ženko nas matičarje k sebi domov na »kozarček dobre kapljice«, seveda kakor je ob takšnih priložnostih navada, ni ostalo le pri kozarčku, ampak je bilo precej kozarčkov, pridna gospodinja pa nam je postregla tudi z okusnim prigrizkom in nazadnje še s kobaridskimi štruklji — specialiteto iz Kobarida, kjer je pridna Kurinčičeva žena doma. Kurinčičevi pravijo, da kljub temu, da je na Kobaridskem starodavna navada, da ob vsakem večjem prazniku, ob poroki in podobno, si ne moreš misliti brez štrukljev, bi ne mogel reči, da je to prav kobaridski »izum«, kajti isti so v navadi tudi v Beneški Sloveniji v Nadiški in Šentlenartski dolini. To potrjuje tudi dejstvo, katerega se naši izseljenci v Buenos Airesu še spominjajo, tisti, ki so zahajali v gostilno »Kurinčič« v calle Trelles, kjer je pred 20 leti sedemdesetletni beneški rojak Gubana, doma iz Šempetra ob Nadiži, večkrat zapel pesem — o ajdovih štrukljih —, kajti tudi na Kobaridskem je bila prej navada delati ajdove štruklje, le bolj poredko pšenične kakor zdaj.

Da povem po pravici, ko so prišli štruklji na mizo, smo bili že pošteno siti. Kar nekam zmrdovali smo se, naš tajnik, ki mu je gospodinja prvemu ponudila, je kar zastokal: »Joj! kam bom pa spravil, saj sem

že tako sit — no, da pa ne bo zamere, bom poskusil enega...« Res je poskusil, sedaj pa, da ste videli njegov obraz, kar zasijal je. »O, to je pa fina stvar« in hitro segel po drugem štruklju... Z nami je bilo prav tako, kakor bi mignil, je bila skleda prazna, mi pa smo se oblikovali in se spogledovali ter obžalovali le to, da smo že tako dolgo na svetu, pa nismo že prej poznali izvrstnih kobaridskih štrukljev.

No, da jih boste spoznali še vi, vam povem, kako se naredijo. Prvo pripravimo nadev, prepražimo kruhove drobtinice na maslu, nato dodamo zmleta orehova jedrca, namočena s smetano, dodamo malo rozin, malo vaniljinega sladkorja, cimeta v prahu, naribano limonino lupino, malo ruma in sladkorja po okusu. Ako je nadev presuh, zalijemo s sladko vodo. V globoko skledo nasejemo belo moko, kolikor jo pač navadno vzamemo, kadar za družino delamo štruklje, rezance ali kakšno močnato jed. Polijemo moko z vrelo osoljeno vodo, ki jo prilivamo počasi, medtem pa zmes neprestano mešamo, da se zgosti v mehko gladko testo. Nato pokrijemo testo s prtičem in pustimo, da nekoliko počiva.

Testo, ki je precej mehko, zajemamo s pomokano žlico in nalagamo na pomokano desko, vsak kupček sploščimo, položimo nanj žlico nadeva ter z roko oblikujemo podolgovate štruklje, s prsti stisnemo testo skupaj, da je zgoraj kakor petelinov greben, na sredi pa naredimo s prstom jamico. Potem jih kuhamo v rahlo osoljenem kropu. Kuhani so, čim pridejo na vrh vode. Poberemo jih z

leseno žlico, jih dobro zabelimo z maslom in nekoliko prepraženimi drobtinicami in še posujemo s sladkorjem. Poskusite, iz vsega srca želim vam in vaši družini dober tek!

Ina

GORENSKI ZELODEC

1 kg svinjskega mesa, 2 dkg soli, poper, 2 do 3 stroke česna, 10 dkg kaše, kos svinjskega debelega črevesa.

Meso drobno zmeljemo ter pokapljamo z vodo, v kateri je bil namočen stirti česen. Vse skupaj naj stoji nekaj ur na hladnem, nato meso pregnetemo z rokami in mu med gnetenjem primešamo surovo oprano kašo. Črevo zrežemo na 1 in pol pedi dolge kose, ki jih na enem koncu zašpilimo. Nato zmes nadenemo v pripravljeno črevo, pa ne preveč, ker moramo računati, da se kaša pri kuhanju nakuha. Končno črevo še na drugem koncu zašpilimo. Tako pripravljene želodce damo v prekajevalnico, prekajene pa skuhamo. Kuhamo jih eno in pol ure. Topel ali mrzel želodec zrežemo na rezine in z njim postrežemo.

Te vrste želodcev niso za dolgotrajno shranjevanje, ker se kaša rada pokvari.

KUMARČNA PEČENKA

Kos govedine od stegna ali križa pretaknemo s slanino in kislimi kumaricami, nasolimo, opopravimo in damo v kozico, kjer smo na žlici masti prepražile zrezano jušno zelenjavo. Kozico damo v pečico in pečenko med pečenjem pridno oblivamo z lastnim sokom ter po potrebi še zalijemo z juho. Ko je meso mehko, odlijemo nekaj masti, ostalo pa potresemo z žlico moke, zalijemo z juho in žlico rdečega vina, pretlačimo zelenjavo skozi sito, dodamo zajemalko kisle smetane in meso v omaki še enkrat prevremo. Nato pečenko zrežemo na rezine ter jo damo na mizo z dušenim rižem, ocvrtimi korenčki, krompirjem in podobno.

Od STAREGA MLINA do MODERNE TOVARNE

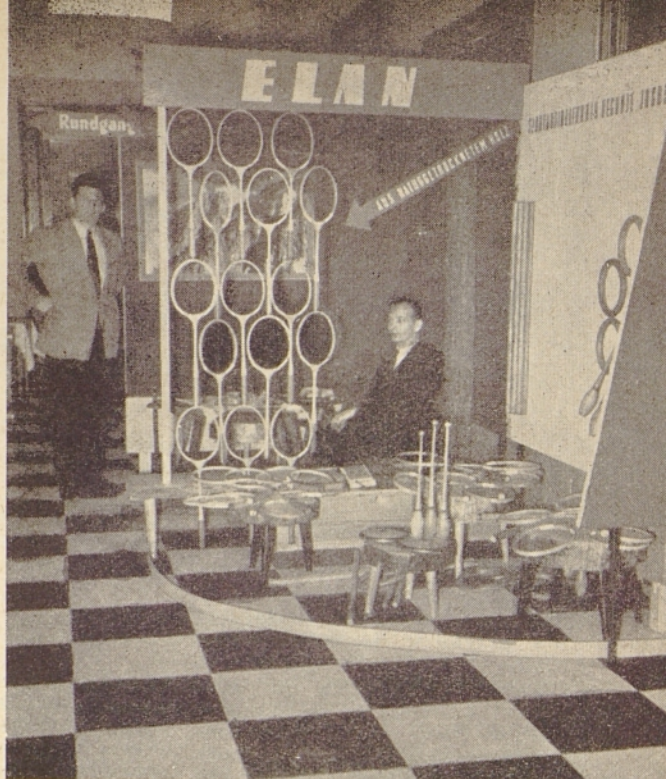
Jeseni leta 1945 se je v majhni gorenjski vasi Zgoše pri Begunjah zbralo osem pogumnih gorenjskih fantov, da bi ustanovili tovarno za izdelavo športnega orodja. Takrat se je v osvobojeni domovini porajalo in kipelo novo življenje na vseh področjih, tudi v športu in telesni vzgoji. Rasla so nova telovadna in športna društva, število fizikulturikov je šlo v deset in sto tisoče... Potrebe po športnih rekvizitih in telovadnem orodju so bile ogromne. Toda takrat je bila to drzna naloga, saj je porušeno in opustošeno Jugoslavijo čakalo mnogo važnejših nalog, kakor pa graditi tovarno za izdelavo športnega orodja. Vendar neupogljiva gorenjska volja — ali če hočete, tudi trma — ni klonila. Fantje so od oblasti dobili potrebna dovoljenja, v Zgošah so poiskali star, zapuščen mlin, od doma pa je vsak prinesel nekaj obrabljenega orodja. To je bil začetek »tovarne« za izdelavo športnega orodja ELAN. Čez nekaj mesecev so se v trgovinah pojavili prvi izdelki — smuči, sanke, kopja, diski, žoge in še cela vrsta športnega in telovadnega orodja, na katerem je bilo vtisnjeno ime ELAN.

NAD 70.000 PAROV SMUČI...

Počasi, toda vztrajno, se je tovarna ELAN širila in razvijala. Danes šteje delovni kolektiv tega podjetja nad 300 delavcev in nameščencev, imajo svojega inženirja, 5 tehnikov-konstruktorjev, svoje trgovske potnike itd. V desetih letih obstoja je tovarna izdelala nad 71.000 parov smuči, 55.000 parov smučarskih palic, 24.000 sank, 14.800 kopij, 4.900 diskov, 840 bradelj, 1400 blazin, 750 telovadnih konjev itd. Danes izdeluje ELAN nad 200 različnih športnih predmetov. Seveda pa uspehi niso prišli kar sami od sebe, treba je bilo premagati nešteto težav, podjetje je pravzaprav raslo le iz lastnih sil, brez kakršnihkoli podpor in pomoči. To je seveda razumljivo, kajti najprej je bilo treba zgraditi težko industrijo, elektrarne in odpreti nove rudnike. Seveda pa zasluži delovni kolektiv ELANA, ki je sam premagoval vse ovire in težave, toliko večje priznanje.

SMUČI ZA JUGOSLOVANSKO OLIMPIJSKO
REPREZENTANCO

Tovarna ELAN pa ni samo razvila množične proizvodnje svojih predmetov, ampak je tudi stalno izpopolnjevala in še vedno izpopolnjuje kvaliteto svojih izdelkov. Lani je podjetje poslalo nekaj najboljših delavcev na specializacijo v inozemske tovarne za izdelavo smuči. Rezultati so kmalu postali očitni. Podjetje ima danes vrsto strokovnjakov, ki so sposobni izdelati najkvalitetnejše smuči, nič slabše od izdelkov priznanih tovarn Kneisl, Köstle, Dinamic itd. Žato je vodstvo jugoslovanske olimpijske reprezentance, ki je letos nastopila na olimpiadi v Cortini, opremilo smučarje-tekače z Elanovimi

Razstavní prostor tovarne športnega orodja »Elan« na mednarodni razstavi v Wiesbadenu (Nemčija), na kateri je sodelovalo nad 300 podjetij iz vseh evropskih držav. Na skrajni levi direktor tovarne, znani smučar Rudi Finžgar

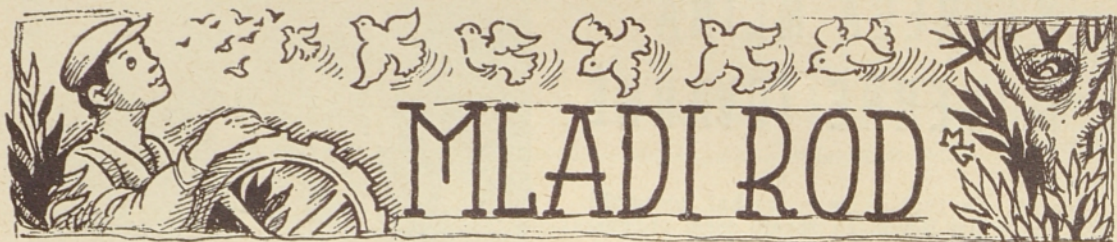
smučmi. Tovarna pa izdeluje tudi najkvalitetnejše smuči za skoke in alpsko vožnjo, ki bodo prišle v prodajo prihodnjo sezono.

TUDI INOZEMSTVO CENI ELANOVE IZDELKE

Leta 1954 je tovarna ELAN začela v večjih količinah izvažati svoje izdelke, predvsem smuči, loparje za badminton šport in hokejske palice, tudi v inozemstvo. Že prvi izdelki so zaradi lične in kvalitetne izdelave vzbudili povsod veliko zanimanje in hvalo, naročila iz inozemstva so bolj in bolj rastla. Danes je tovarna ELAN že močno zasidrana tudi na zahtevnem inozemskem tržišču, predvsem v ZDA, Avstriji, Nemčiji, Švici itd. Niso redki primeri, da so prodajalci v inozemstvu ponudili svojim kupcem kot posebno kvalitetne izdelke ravno izdelke tovarne Elan!

TOVARNA PODPIRA ŠPORTNO ZIVLJENJE

V tovarni ELAN pa niso samo dobri in spretni delavci, ampak tudi navdušeni pristaši športa in sploh telesne vzgoje. Tovarna izdatno podpira telovadno društvo »Partizan«, večkrat je podjetje brezplačno razdelilo begunjski mladini, ki je navdušena za smučarski šport, nekaj desetnih parov svojih smuči. Tudi direktor tovarne je znani jugoslovanski športnik in junak velike planiške skakalnice — Rudi Finžgar, ki še danes drži jugoslovanski rekord na planiški skakalnici skupaj z Janezom Poldo (114 m). Med delavci-športniki najdemo v ELANU tudi olimpijskega reprezentanta v alpskem smučanju Franca Cvenklja, ki je na olimpiadi v Cortini med 86 tekmovalci v smuku osvojil 22. mesto.

DVE DOLENJSKI PRIPOVEDKI

Čarodejna korenina

V razpoklini skale, izpod katere teče krasni vir Potoka, si je naredil gnezdo povodni kos. V gnezdo si je vpletel korenino, ki dela človeka nevidnega. Veliko ljudi je prišlo iskat gnezdo, ali nihče ga ni našel. Našel ga je šele prebrisani Prelesnik. Vzel je korenino in se peljal z njo na Dunaj. Za vožnjo ni plačal nič, ker ga niso videli. Na Dunaju je šel v tvornico, kjer so tiskali cesarske bankovce in je izmaknil iz nje nekoliko tiskarskih plošč. Z njimi je jel delati bankovce, ne ponarejene, ampak prave cesarske. Prelesnik ni storil tega zase, ampak zato, da pomaga revežem. Pa niti cesarja ni hotel ne za krajcar prekaniti. Polovico bankovcev je razdajal ubogim, drugo polovico čisto enakih pa deval pošteno v cesarsko tvornico. Na ta način je podpiral kranjske kmete veliko let. Kadar je mislila gosposka komu prodati hišo, je prišel o pravem času in dal gospodarju denarja, da si je hišo rešil. Hudobni rojaki pa so mu zavidali in ga večkrat ovadili žandarjem, da bi ga prijeli in vrgli v ječo. Prelesnik se jim je dal ujeti, pa je začel veselo prepevati, da so se vsi čudili, kako se more veseliti svoje nesreče. Vrgli so ga v temno ječo in pred njo postavili vojake, da nanj pazijo. Prelesnik pa je še zmerom pel, vmes pa pribijal s peto, ukal in se smejal. Sodba ga je obsodila na smrt. Ko so mu to naznanili, se je tako zakrohotal, da bi bil kmalu od smeha počil. Zdaj je snel z vrata vrečico in jo malo razparal. Ko je potegnil iz nje korenino, ga je zmanjkalo. Več tisoč ljudi je prišlo gledat, kako ga bodo obešali, zdaj so se morali razočarani raziti. Tako je Prelesnik gosposki še dostikrat ponagajal.

Ker ga pa nehvaležni rojaki le niso nehali tožiti in ovajati, je končno zapustil kranjsko deželo.

Nagajivi škrat

Med Bršljinom in Lastovčami (pri Novem mestu) se vzdiguje grič, na katerem raste hrastovina. Za visok, lep hrast sta se prepirala soseda, čigav je, in ker se nista mogla nikoli pogoditi, sta branila eden drugemu posekati ga. Od starosti se je hrast posušil in strohnel. V duplo se je priselil škrat. Ta škrat je ljudem hudo nagajal. Usedel se je na vrh drevesa na najtanjšo vejico, ki ne bi držala niti vrane, pa jim je molil jezik in oponašal njih smeh in pogovor. Če so prišli k hrastu, jim je kazal polno rešeto cekinov in jih klical: »Pobirajte cekine!«

Kmetje so pobirali cekine v žepe in malhe, ko pa so jih hoteli doma prešteti, so izvlekli iz žepov in malh namesto cekinov gosenice in drekokobrbe.

Spomladi in jeseni jim je škrat kričal: »Pojte sejati!«

Tisti, ki so ga ubogali, pa niso nič pridelali. Drugo leto so rekli, ko jih je zopet klical, naj sejejo: »Ti si hudoben škrat, tebe ne bomo nikoli več poslušali.«

To leto pa so tisti, ki so ga ubogali, dobili vsega dosti, oni drugi, ki ga pa niso, pa zopet nič. In tako je kmete zmerom dražil in jih tako zbegal, da nikoli niso vedeli, kaj bi storili. Enkrat so ga ujeli in ga vrgli v vrečo, da bi ga potopili. Ko ga vržejo v Krko in gledajo za njim, kako bo utonil, začujejo za seboj strašen smeh, pa se ozro in vidijo škrate, ki jim z vrha suhega hrasta pomalja jezik in se jim smeje. To je trajalo več let, dokler se nista soseda pogodila, da je hrast od obeh in da ga bosta skupaj posekala. Ko ni bilo drevesa, je pobegnil tudi škrat, od takrat ga ni bilo v tistem kraju nikoli več videti. Prepričan mu je moč dal, mir mu je moč vzela.

(Iz knjige: Janez Trdina:
Rože in trnje)

UGANKE

Mamica mnogo ima otročičev:
fantov, deklet, fantičev, deklíčev.
Kogar uči, mu lahko bo uspeti,
kdor jo mrzi, mu težko bo živeti.

(Sola)

Naj platnen sem, naj usnjen,
zvesto služim vsem ljudem.
Črn sem, siv in rjav,
bel in pisan, rdeč in plav.
Vsak me rabi vsepovsodi,
pa le vsak po meni hodi.

(Čevelj)

Spremljam zvesto ti udana
zdaj v podobi velikana,
zdaj pa drobna kakor škrat.
V mraku se odpravim spat,
da ko zopet se zdani,
vstanem isti čas kot ti.
Kdo sem jaz? Kaj se ti zdi?

(Senca)

Juan Javiera

Cvetje v jeseni

Ko je nekaj časa molčal, je iztegnil koščeno roko ter pokazal na kraj, kjer se je iz zelenega bukovja kazal bel rob na bregu, ki ga obrača Blegaš proti Jelovemu brdu.

»Vid'š, tam za robom je bilo! Na ozki stezi me je srečal, sekiro je vzdignil in k meni je rinil. Ker pa je bilo deževalo, se mu je spodrsnilo. Truplo in sekira sta padla po skalovju navzdol in, kakor je Bog v nebesih: jaz se ga z roko nisem dotaknil! Vid'š, tako je Kalar umrl!«

Vprašam: »Kako, da so te obsodili?«

»Njegov brat je pričal. Skrit za grmovjem, je hotel videti, kako sem Kalarja pograbil in ga potisnil čez rob. Krivico mi je delal in šestnajst let mi je ukradel!«

Do sedaj Šimnova žena Luca ni bila spregovorila. Prejkone je bila v dvomih, ali me naj tika ali vika. — Pri nas so tiste dni imeli samo oženjeni pravico, da so jih vikali; če si vikal neoženjenega, štel ti je to v zlo. Žal je tudi ta lepa navada v pogorju ponehala, in kmalu doživimo, da se bodo dekleta iz različnih far med seboj vikala!

Pa Luca se predolgo časa vendarle ni mogla krotiti. Imela je jokajoč, stopen glas, kakor ga ima zajec, če si ga slabo zadel. Povzdignila je ta glas.

»Toliko sem vekala,« je zastokala, in njene oči so v resnici bile podobne studentu, kadar zgubi vodo v poletju, »toliko sem vekala, ko so mi moža odpeljali. Sosedje me niso pogledali in, če bi Presečnika ne bilo, vzela bi bila konec od lakote. Drugi me tako ni vzel na delo! Dobro leto potem je umrla Špelica — od stradanja! Toliko sem vekala!«

Pri nas ljudje ne jokajo, pri nas vse »veka«, tako otrok v zibeli kakor žalujoči pri pogrebu. Zatorej je tudi Luca »vekala«, ko so ji moža vzeli in ko je umrlo otroče.

Pa tudi brez vekanja bi bil človek tej ženski verjel, da je veliko trpela pod božjim soncem. V tem trpljenju se je je oprijela bolezen, da je s suhim svojim obrazom migala neprestano sem in tja, kakor petelin na vrhu cerkvene strehe, kadar je dvojna sapa v zraku. Ta uboga glava je brez odloga kakor nihalo premikala se od leve na desno in od desne na levo, prav kakor da

bi hotela sproti zanikavati, kar je govorila z jokajočim in stepenim svojim glasom. Vse to je napravljalo vtis smešnosti, ali ravno ta smešnost je nehote povišavala — če si nosil kaj človeškega srca v sebi — vtis žalosti, katera je bila materi Luci v toliki meri prisojena.

»Tako je tudi Špelica umrla! Pa še tružice mi niso hoteli napraviti v vasi! Morilci in ubijalci nismo imeli nobene pravice!«

Radoveden sem postal.

»Lemojte« — pa se je takoj popravila — »le moj, zdaj sem te spoznala! Brada ti rase, pa si vendar Kosmov! — Zjutraj je umrla, in povem ti, od stradanja! Na svetu je komaj tri leta bila. Pa nikjer nisem mogla dobiti desk, da bi jo bila spravila, kot se spodobi človeku. Zvečer, ko se je luna prikazala za Goro, sem jo naložila v košek, s katerim smo travo vozili, če smo imeli kravo pri hiši. Takrat je sadje cvetelo. Naložila in odpeljala sem jo ponoči. Nekaj jablanovih vejic sem položila k nji, da je šla v cvetju od doma.«

Sedaj si predstavljajte to revo, ko je svojega mrtvega otroka v pozni noči vozila po slabih gorskih potih! Vam, mestne gospe, kdo naj verjame, da sploh veste, kaj je trpljenje na svetu? —

»Povedati ne morem, kako mi je bilo tisto noč. Tak pogreb, in nedolžen otrok, ki nikomur nič hudega storil ni! O Jezus, O Jezus!«

Nekaj časa je vzdihovala, nakar je še dostavila:

»Ali brez pogrebcev moja Špelica ni ostala. Ko jo pod Malenskim vrhom pipe-ljem do prvega ovinka v gozdu, pogledam na tratino pod seboj, pa ti jo primaha tam doli rjav in kosmat zajček. Kak streljaj od mene skoči na pot. Prav nič se ni bal mojega mrtvega otroka. Sredi pota se usede, prav čudno maha z ušesi in si mane z nožico kuštravo glavo. Oči si briše, sem si mislila. Na vse to izgine v bukovje, a povem ti, še trikrat je žival prekrižala pot; vselej je obsedela in si brisala gobček. In vidiš, Bog je poslal tega pogrebca, ker ni bilo ljudi! O Jezus, jaz sem kaj prestala tisto noč!«

... Ko je nekaj časa molčal, je iztegnil koščeno roko ter pokazal na kraj, kjer se je iz zelenega bukovja kazal bel rob na bregu, ki ga obrača Blegaš proti Jelovemu brdu...

Še mnogo sta mi potožila, ali Luca je potem vodila prvo besedo.

»Otroka sem pokopala, moža so imeli v Gradiški, fantiček pa je moral v službo, ker ga doma preživiti nisem mogla. Bila sem zapuščena kot zapuščena ptica pozimi. Leta so tekla, nato pa sem šla k cesarju.«

Vprašam: »Na Dunaj?«

»Tje, kjer je cesar. Dohtar« — tu je v moje veliko zadoščenje imenovala našega prijatelja Karla — »mi je vse lepo napisal in v posebnem listu je prosil vse kristjane, naj mi gredo na roko, ker ne govorim nemškega jezika. Nič mi ni računalo in še nekaj za pot mi je dal. Hvala Bogu, da so še dobri ljudje na svetu!«

Na dolgo in široko mi je pripovedovala, kako se je vozila na Dunaj, kako je ondi cesarja iskala, kako so ji vzeli prošnjo, da cesarja ni videla, da pa ji je ta vendarle pomilostil moža.

»Zdaj, zdaj imam moža,« je končala. »Obleko sem mu kupila, da se je napravil,

kakor vidiš,« ponosno je migala z glavo. »Ali ni čeden?« Čeden sicer ni bil, ker je nova obleka visela na njem kakor na platu, a pritrdil sem, da je čeden.

Tiho je dodala: »Doma pa mu nimam kaj skuhati. Ni pšena, ni moke in drugega nič. Prvo noč bo moral v posteljo brez večerje.«

Obmolknila je ter me kimaje gledala od nog do glave. Nato je vprašala:

»Ali kaj prida zaslužiš?«

Videl sem, da je s strahom pričakovala mojega odgovora.

»Nekaj že.«

»Toliko, da lahko živiš?«

»Prav lahko!«

Sedaj je trepetala vsaka črta na upadlem obrazu, dokler ni polagoma iztisnila iz sebe, da bi jima kaj posodil in, pri ljubem Bogu! ne podaril. Kmalu smo bili edini, da jima posodim, da si bosta imela s čim kupiti živeža na Malenskem vrhu in da si potem

tudi kravo kupita, brez katere jima ni bilo izhajati.

Res smo nato pri Posevčniku na Malenskem vrhu nakupili moke in drugih potrebščin. Trгоvec pa nam je pridal vrečico, ki smo jo napolnili in ki jo je potem ves srečen nosil Skalarjev Šimen.

Pri odhodu je Posevčnik omenjal, da je vsa vas v ognju in da bi morda ne kazalo, da bi se danes domov vračala.

Pa smo jo le odrinili proti Jelovemu brdu, kjer je bilo splošno mnenje, da »moriglec« ne sme v vas.

Približali smo se prvim hišam.

Čuli smo vpitje in opazili smo, da so ljudje vihteli kole in vile. Razlegal se je krik: »Živ ne bo prišel v vas! Če je oni pod zemljo, naj gre ta za njim!« V prvi vrsti je divjal Kalar, ki je v rokah nosil zakrivljene gnojne vile. Tudi nekaj žensk je kričalo vmes, in še celo otročaji so tiščali količe v slabotnih rokah.

Ta dva sta obstala in od groze sta skoraj okamenela. »Moli, Luca!« je zaječal Šimen. Krčevito je tiščal vrečico k sebi, snel črni svoj slamniček z glave, z desnico pa pričel delati velike križe čez potno svoje čelo.

Zadonela je veličastna molitev o Kristovem trpljenju, in stepeni in jokajoči glas kimajoče Luce je presegal vpitje množice. — Kakor veste, nisem bil nikdar posebno vnet za molitev, ali ta prilika me je preobvladala in razoglav sem korakal za onima, ki sta v silnih stiskah iskala pomoči pri Njem, ki je nekdanj trpel za solzni naš svet. Že smo dospeli do sovražne tolpe. Za Blegašem je sonce zatoniло in senca je légala po krajini. Kakor jok je bilo čuti Luce skrhani glas: »ki je za nas krvavo bičan bil, ki je za nas s trnjem kronan bil, ki je za nas križan bil.« Preplašena ženska ni ostala pri enem; vse skupaj je mešala, tako da je sedaj molila k Onemu, ki je za nas križan bil, potem pa zopet k Onemu, ki je za nas s trnjem kronan bil. Presunilo me je tako, da sem skoraj videl, kakor bi stopal s trnjem ovenčani in krvavo prebičani Odrešenik s svojim križem pred nami.

In ta dva sta nosila križ z Njim!

Ljudstvo je obmolnilo. Že je nekaj količev odletelo v stran. Matere so pograbile po otrocih in tudi možje so izginjali. Zadnji je odstopil še Kalar in vile je treščil na tlak pred hlevom.

V hipu ni bilo videti žive duše več. Ostal sem sam sredi vasi. Onadva pa sta odkora-

kala proti svoji podrti koči, in še iz dalje se je čul stepeni in jokajoči glas Luce: »ki je za nas križan bil« —

Tako sem prišel tisti večer na Jelovo brdo.

III

Kmet je kralj. Če ima dobro in čedno napravo, če ima primerno zemljo, da jemlje iz nje življenje in davek, če nima dolgov, pač pa polne hleve, in če ima še kopico zdravih in pokornih otrok, je kmet kralj, neodvisen od vsega sveta.

Tak kralj in gospodar je bil Presečnikov Boštjan na Jelovem brdu. Njegova hiša je stala prav pri koncu vasi. Zidana je bila in imela je tako imenovano »gorenjo hišo«, okrog katere je tekel lesen hodnik. Okna so tičala v okviru zelenih, kamnitih stebričev, a z železom so bila tesno zapažena. Nad okni je kraljeval sv. Ferjen ter s svojo golido zabranjeval požare.

Tik hleva na dvorišču je ležal velik kup gnoja, a kljub temu sta se povsod kazala snaga in red. Na steni je viselo raznovrstno orodje, da je bilo takoj pri roki. Tnalo je bilo pometeno in glavna pot proti hiši je bila še celo s peskom posuta. Tik vhoda pri veži je tekla voda iz umetnega vodnjaka, ker so Presečnikovi že v tistih časih imeli svoj vodovod.

Pri tej hiši si se takoj čutil domačega, ker ni bilo v vsej naselbini ničesar, kar bi bilo ustvarjalo kaj nesoglasja. Vse se je strinjalo in ujemalo.

Bila je že noč, ko sem stopil v vežo.

Dolga ta veža se je končala v mogočno kuhinjo, visoko obokano. Kadar je visoki ta obok bil poln mesa, ki se je ondi sušilo, je človeku posebno dobro del pogled na njegovo blagoslovljeno višino. Obok kuhinje in tudi veža sta bila zavita v saje, od katerih je pri južnem vremenu kapalo ter se svetlo nabiralo na tlaku. Na tem se tiste dni še nikdo ni spotikal; bila je to nekdanja navada, tako da je kapalo že pri starem očetu in brez dvojbe tudi že pri tega očetu.

V veži je vladala tema, samo od ognjišča sem se je svetilo. Tam se je togotila ženska, da niso burkle popravljene, da ni mogoče loncev pristavljati in da so moški vsako leto bolj zanič.

Glas te ženske mi ni bil neznan in vedel sem tudi, komu velja ta njena jeza in srd. Bila je dekla Liza, ki je pred petimi leti že tudi služila pri Presečnikovih. A njena beseda je veljala hlapcu Danijelu — pomi-

slite, to coklarsko ime v tem olikanem pogorju! — ki je prav tako že dolgo vrsto let služil pri Boštjanu.

Že večkrat sem omenjal, da je tedanji čas imel svoje posebne navade.

Med take navade je spadalo tudi, da sta hlapec in dekla, če sta daljšo dobo pri dobrem gospodarju služila, štela se, da sta nekako zaročena in da se vzameta, kadar si dosti prislužita.

Taka zaroka je vezala tudi Lizo in Danijela, ker sta že več kakor deset let skupaj služila. In res je ona varčevala, kar se je le dalo, a Danijel — že ime kaže, da je bil svoj čas prinesen iz Trsta — je bil falot, ki je zaslužek najraje v svojem lastnem grlu nalagal. Ta ljubezen torej ni bila brez viharjev: prav rado se je bliskalo in včasih je še celo treskalo.

Danes je pri ognjišču treskalo:

»Pri ljubem Bogu nisi za nič! Še podkuriti nimam s čim, ti grdoba lena!«

Mimo mene je prikrevljal Danijel s kozavim svojim licem. Imel je desno nogo krajšo od leve, saj se je sploh pri vsakem Tržačanu — pri nas smo jim rekli Tržani — kazala kaka telesna hiba. Kmalu se je prigugal nazaj in nosil je polno naročje ravnokar naklanih trsk. Vrže jih pred ognjišče, rekoč:

»Že zjutraj sem ti jih nasekal. Saj zmerom mislim nate, Lizka!«

Zadnjo besedo je nekako sumljivo izgovoril, tako da se je lahko čulo za »Liziko« ali pa tudi za »Lisko«, kravo v hlevu. Liza jo je umela za kravo.

»Ti vrag črni!« Pograbila je za oklešček ter udarila za Danijelom, ki jo je urnih peta odkuril iz veže.

Vstopivši v hišo, opazim Boštjana za mizo. Kar čutil sem, kako se je v njem vse vnelo od veselja, da ga obišče sorodnik. Takrat je pri nas sorodništvo še nekaj cene imelo in, če si sorodnika obiskal, si vedel, da si prišel k svojim ljudem. Kljub temu pa Boštjan pri mojem vstopu niti izza mize ni vstal. In da bi si bila v roko segla, o tej gosposki šegi tista leta na Jelovem brdu še govorce ni bilo! S svetlim očesom me je pogledal in dejal:

»No!«

In jaz sem odgovoril:

»No, da ste le zdravi!«

Nato je Boštjan zaklical svoji ženi, da naj prinese »štobere« in luč. Tedaj v našem pogorju še ni vladal »smrdljivec«, pač pa je v leščerbah gorelo laneno olje. Leščerbe so stale na štobrih, majhnih, lesenih stebričkih, od koder je izhajalo prejkone tudi ime. Če se je v kaki gostilni nabirala nevihta, je gospodar najprej ukazal gospodinji ali dekli, da je štobrečke v kraj spravila, ker so bili za tepež pripravno orodje. Danes ne staknemo štobra več v kmečkih hišah, od Škofe Loke pa do Cerknega ne! Laneno olje je podleglo in smrdljivi bratec gospodarji na mizah. Mlajši zarod pa nima več pojma o prej tako potrebni premičnini. Kultura je štobre vzela!

Barba je nekaj odlašala. Ko je prinesla štobere in plamtečo leščerbo, sem opazil, da je morala že vedeti o mojem prihodu. V kratkem času si je bila preoblekla srajčnik — tudi to, za naše ženstvo tako karakteristično oblačilo, je zagazilo v pozabo —, ki se mu je videlo, da prihaja iz perila. Tudi nov predpasnik si je bila pripasala.

Barba je bila še vedno postavna žena. To sem ji tudi v obraz povedal, tako da se je zadovoljno zasmejala. V tem pogledu ste ženske vse enake, in najsi nosite svilene, s čipkami obrobljene dolge srajce ali pa kratke, na rokavih v gube nabrane srajčnike!

Menili smo se o letini, o živini in o visokih davkih. Ko sem povedal, da ostanem pri Presečnikovih nekaj tednov, razžarilo se je obema lice. Prepričan sem bil, da sta se tega v resnici veselila. Pri tem se ni predla nikaka pretirana govorica, kaj naj se mi daje jesti, kako naj se z mano počenja in o drugih takih sitnostih. Umelo se je na obeh straneh, da bom živel, kakor živi človek, če pride med svoje.

Stemnilo se je. Posli so pričeli cepati v hišo in naenkrat je bila miza zasedena. Gospodinja je hitela po večerjo.

Najprej se je pred nas postavila velika skleda celega krompirja, iz katere se je mogočno kadilo. Mati Barba je na mizo za družino natrosila velik kup soli, za naju z gospodarjem pa manjšega. Sad zemlje smo jemali iz skleda, ga solili in jedli. Ko sta bila v posodi zadnja dva kosa, ju je pograbil hlapec Danijel, rekoč:

»Ostati nič ne smel!«

(Nadaljevanje prihodnjic)

Tam kjer teče bistra Zila

Koroška narodna

Pril. Luka Kramolc

Zmerno

Mešani
zbor

1. Tam kjer te - ce bi - stra Zi - la, se po do - li - ni le - po
2. Slo - ven - ska mat' me je ro - di - la, na svojih pr - sih me do -

1. zvi ja, kjer mi zi - bel te - kla je, te - ga kra - ja jaz po za - bini
2. ji la, sio - venske pe - smi spev - la - la, ko de - te me je zi - ba -

1. he - la - dri - ja di - ja di - ja ho - la - drom, ho - la -
2. - la, Ho - la - dri, ho - la - drom, -

dri - ja di - ja di - ja ho - la - drom, ho - la dri - ja di - ja di - ja ho - la -
ho la dri, ho - la - drom, ho - - - - ka - -

drom, ho - la - dri - ja ho - la - drom. Ho - la - - drom. drom, ho - la - dri - ja ho - la - drom. Ho - la - - drom.

Gostinska podjetja

**v Logatcu,
na Vrhniki in
v Ljubljani**

vam bodo ob prihodu v domovino
s svojimi uslugami nudili prvi pozdrav
domače zemlje

Gostišča

**v Kamniku in
v Kamniški Bistrici,
Dom na Polževem,
Dom v Iškem
Vintgarju,
Dom v Podutiku**

vam dajejo možnost prijetnega oddiha

**Zbiljsko jezero,
Cerkniško jezero,
Taborska in
Križna jama**

pa vam bodo poglobile spomine na
lepote slovenske zemlje

**GOSTINSKA
ZBORNIČA
OKRAJA LJUBLJANA**

Rojaki v tujini!

Ko pridete na obisk v svojo staro
domovino, se oglasite v najbližji
poslovalnici turističnega podjetja

PUTNIK SLOVENIJA

Tudi letos smo vam pripravili
posebna krožna potovanja

»**Do naši lepi
svobodni domovini**«

na katerih boste spoznali lepote
stare domovine,
njeno življenje in izgradnjo

Zahtevajte naše pismene programe!

PUTNIK SLOVENIJA

direkcija:
LJUBLJANA, TITOVA 4

Naše poslovalnice:
Ljubljana, Maribor, Ptuj, Celje,
Novo mesto, Kranj, Bled, Jesenice,
Postojna, Sežana, Nova Gorica

Vsa pojasnila dobite tudi pri

SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Ljubljana, Cankarjeva 5